

**Deneyimli Sınıf Öğretmenleriyle
2005 Yılı Hayat Bilgisi Ders
Kitaplarını Sorgulamak:
Yapılandırıcılık Deneyimine
Eleştirel Bir Bakış¹**

**Questioning the Life Studies
Textbooks of 2005 with Experienced
Primary School Teachers: A Critical
Study on the Constructivism
Experience**

Yücel KABAPINAR²
Birsen Berfu AKAYDIN³
Hakan ÇETİN⁴
Cumali KELEŞ⁵
Lütfullah ÇELİKTEN⁶
doi: 10.38089/iperj.2022.93

Geliş Tarihi: 13.02.2022

Kabul Tarihi: 18.03.2022

Yayınlanma Tarihi: 29.03.2022

Öz: Öğrenme anlayışının değişimi, öğretim programlarından ders kitaplarına, sınıf içi iletişimden ölçme ve değerlendirme süreçlerine dek tüm eğitim basamaklarını değiştirmiştir. Bu çerçevede en radikal değişim ilköğretim programındaki Hayat Bilgisi dersi ve ders kitaplarında meydana gelmiştir. Bu çerçevede en kritik soru(n)lardan biri de Hayat Bilgisi ders kitabını kullanan öğretmenin bu değişen öğretim materyaline ilişkin algısının ne olduğudur. Bu çerçevede bu araştırmanın amacı, deneyimli öğretmenlerin (20 yıl ve üzeri), 2005 yılı öncesi ve sonrasında basılan ve iki ayrı öğrenme anlayışını temsil eden, Hayat Bilgisi ders kitaplarının kapsam, kullanılabilirlik ve işlevine ilişkin bakış açılarını gerekçeleriyle ortaya koymaktır. Araştırma nitel bir araştırma olup durum çalışması desenine göre biçimlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu en az 20 yıldan beri sınıf öğretmenliği yapmakta olan 12 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun 20 yıl ve üzeri deneyime sahip olanlardan seçilmesinin nedeni, her iki sistemin ders kitaplarını da sınıflarında kullanmış olmaları gerekçesine dayanmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz uygulanmıştır. Bu anlamda katılımcıların iki farklı öğrenme anlayışı merkezli ders kitaplarına ilişkin genel eğilimleri sınıflandırılarak gerekçeleriyle birlikte sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi programı, ders kitapları, yapılandırıcılık, sınıf öğretmeni

Abstract: The altering of learning understandings changed every grade of education, from teaching programs to textbooks, from in-class communication to the process of assessment and evaluation. Within this framework, the most radical altering took place in the lesson and the textbooks of Life Studies, which is taught in the primary school curriculum. In this case, one of the most critical problems/questions are the sense of the teacher related to these new materials. Within this scope, the aim of this research is to reveal the perspective of the experienced teachers (20 years and over), on the content, the availability and the function, which have used the Life Studies books, representing two different understandings of teaching, printed before and after 2005. In this research, case study research design which is among the qualitative research methods was used. The study group of the research consists of 12 primary school teachers who had been teaching at least for 20 years. The reason that teachers who had been teaching for over 20 years, is that they have taught with both of these system's textbooks. Semi-structured interview was used as data collection tool. In the analysis of the data, descriptive analysis, one of the qualitative data analyzes, is used. In this sense, the general tendency of the participants related to the two different teaching systems' textbooks is presented being classified with its reasons.

Key Words: Life Studies Program, textbooks, constructivism, primary school teacher

¹ Bu çalışmanın 3., 4. ve 5. sıradaki yazarları sadece veri toplama sürecine katılmış olup kalan tüm süreçler 1. ve 2. sıradaki araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

² Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, Türkiye, ykabapinar@marmara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6039-0096>

³ Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Türkiye, berfu_akaydin@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9118-4815>

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Türkiye, hakancetin90@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9009-7261>

⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, cumali5241@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6423-4576>

⁶ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ayyansaray Üniversitesi, Türkiye, lutfullahcelikten@ayvansaray.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5300-9936>

Giriş

Hayat Bilgisi programı incelendiğinde Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2013, 2015, 2017 ve 2018 yılında birtakım değişiklikler yapıldığı gözlemlenmektedir (Güleryüz, 2013; Gülmez, 2020; Sucuoğlu, 2021; Şahin, 2017; Tay ve Baş, 2015). Özellikle son zamanlardaki Hayat Bilgisi öğretim programları incelendiğinde; 1998 yılı Hayat Bilgisi programının 1997'de zorunlu sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmesinin ardından davranışçı yaklaşımın benimsendiği bir çerçeve program olarak hazırlandığı görülmektedir. Hedefler bağlamında 1926'dan başlayarak 1936, 1948, 1968 ve 1998 programı dahil olmak üzere yaparak yaşayarak öğrenme modeli üzerinde durulmasına rağmen bunun tam olarak başarılı olamadığı söylenebilir (Tay ve Baş, 2015). 1998 programında ünitelerin işlenişinde müfredattaki ünitelere, konulara ve ünitelerin sırasına aynen uyma zorunluluğu yoktur. Programda, çevrede rastlanmayan veya okulda incelenmesi mümkün olmayan konuların, işlenecek üniteler dışında bırakılabileceği belirtilmiştir. Müfredatta gösterilmemiş olan, fakat çevre özelliği yönünden ele alınması gereken konuların, ünitelerin de eklenilebileceği ifade edilmiştir (Kocaoluk ve Kocaoluk, 1998).

1998 programından sonra 2004 yılında yapılandırmacı yaklaşım anlayışı temel alınarak ilköğretim programları oluşturulmuş, 2004 yılında hazırlanan ve bir yıl pilot illerde denenilen Hayat Bilgisi programı 2005 yılında uygulamaya sunulmuştur. 2005 programında bazı değişiklikler yapılarak 2009 yılında oluşturulan Hayat Bilgisi programının temeli oluşturulmuştur (Tay ve Baş, 2015). 2015'te taslak program olarak hazırlanan ve 1.sınıflara uygulanmaya başlanan "İlkokul Hayat Bilgisi dersi (1, 2 ve 3. sınıflar) öğretim programı" kademeli olarak 2. ve 3. sınıflarda uygulanma kararı alınmış, 2017 yılında yapılan yeni düzenlemelerle bu kademeli geçiş sağlanmaya çalışılmıştır (MEB, 2015; MEB, 2017).

Kısacası eğitim sistemindeki programlar incelendiğinde; öğretim programlarında yapılan değişiklikler sonucunda kitaplar da değişmiştir. Son yirmi yıldaki Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarına bakıldığında ders kitapları, 1998 öğretim programı doğrultusunda hazırlanırken; yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi sonucunda 2004 programındaki ders kitapları, bazı değişiklikler yapılarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda yapılandırmacı yaklaşımın eğitimde kullanılmaya başlanması ile 2009 ve 2015 yılında Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında da bazı değişikliklere gidilmiş, 2015 öğretim programı 2016 öğretim yılından itibaren ilkokullarda uygulanmaya başlanılmıştır. Bu bağlamda 2005 programı öncesi kitaplar incelendiğinde kitaptaki bilgilerin doğrudan deftere geçirilerek eğitim-öğretimin yapıldığı, resmin altına uzunca yer verilen anlatımların olduğu, bilgi içeren ifadelerin fazla olduğu, "-meli, -malı" cümlelerin daha fazla yer aldığı gözlemlenmiştir (Kabapınar, 2002; Kabapınar 2007b). Her ne kadar kitaplarda kurallara yer verilse de yapılan çalışmalar sonucunda değer ve ilkelerin "insanlar dürüst olmalıdır, yalan söylememelidir" gibi öğüt içeren ifadeler şeklinde kullanılması, somut döneminde olan bu öğrencilerin davranışlarında değişiklik meydana getirmemektedir (Erden ve Akman, 2006).

Öğrenme kuramları ve bu doğrultuda yazılmış ders kitapları ile benimsenmiş olan felsefi akım arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Pozitivist felsefi akımına göre, gerçeklik ya da bilgi nesnedir ve kişiye göre farklılık göstermediği için herkes aynı bilgiyi elde edebilir. Pozitivist felsefi akımını benimseyen davranışçı öğrenme anlayışına göre de bilgi nesnedir (Burrell ve Morgan, 1983). Davranışçı öğrenme kuramına göre öğretmen, bilgiyi uygun uyarıcılarla öğrenciye verecek ve öğrenciler de uyarıcılara karşı aynı tepkiyi vereceklerdir. Bu durumda öğrencilerin önceki deneyimleri, konu ile ilgili bilgileri yok sayılmaktadır. Post pozitivist felsefi akımını benimseyen yapılandırmacı yaklaşım ise, öğrencinin daha önceki bilgileri doğrultusunda yeni bilgileri anlamlandırdığı ve ilişkilendirdiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Buradan yola çıkarak öğrenciler öğretmenlerinden aynı konuyu dinleseler de bilgileri farklı yorumlayarak farklı anlamlandırabilirler. Böylece öğretmen, öğrencilerin önceki bilgilerinden yola çıkarak yorumlayacağı, tartışacağı bir ortam oluşturacaktır. İki farklı felsefi akımını benimseyen davranışçı öğrenme anlayışı ile yapılandırmacı öğrenme kuramı birbirinden farklıdır ve doğal olarak bu öğrenme kuramlarını belirleyen ders kitapları da ölçme ve değerlendirme kapsamı, bilgiye yer verme gibi birçok açıdan birbirlerinden ayrılmaktadır (Kabapınar, 2020a). Ülkemiz eğitim sistemi incelendiğinde, eğitim sistemimizde birçok çalışma yapılmış, programlarda düzenlemelere gidilmiştir. Bu doğrultuda 2005 yılı öncesi ders programlarının davranışçı öğrenme kuramını benimsediği, 2005 yılı sonrası programlarda değişikliklere gidilerek yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği ve bu amaç doğrultusunda ders kitaplarının da davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı

yaklaşımına doğru yenileştirme çabalarının gerçekleştirildiği görülmektedir. Kabapınar (2020b), Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren birçok Hayat Bilgisi öğretim programının gündeme geldiğini, 2005 yılına kadar olan öğretim programlarının davranışçı yaklaşımı benimsediğini özellikle 1998 öğretim programının davranışçı yaklaşımı daha fazla ortaya koyduğunu belirtmiştir. Ayrıca 2005 yılı öğretim programı ile yapılandırmacı yaklaşıma geçildiğini, yapılandırmacı öğrenme anlayışının öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini merkeze alarak bireysel farklılıkları ön plana çıkarması nedeniyle davranışçı öğrenme anlayışından farklılaştığını ifade etmiştir. 2005 yılı öğretim programı sonrası kitaplar incelendiğinde ise görsel okumanın etkin olduğu, doğrudan bilgi yerine kavram karikatürlerine ve örnek olaylara yer verildiği, kitap içerisinde hem olumlu hem olumsuz yargılara yer verildiği görülmektedir. Kitaplardaki metinlerde olumlu /olumsuz yargıların, çatışma ve çelişkilerin yer alması öğrencinin doğru yanlış noktasında karar vermesinde ve davranışı yapıp yapmamasındaki ipuçlarını kendi içinde tartışmasına olanak sağlamaktadır (Kabapınar ve Akbal, 2010). Böylece öğrencilerin metinlerde yer alan olumlu-olumsuz, iyi-kötü gibi zıtlıklara ulaşmasına, neden sonuç ilişkilerini belirlemelerine ve kendince çıkarımlarda bulunmalarına fırsat sağlamaktadır (Kabapınar, 2007a, 2007b).

Teknolojinin ilerlemesi, bilgisayar, yazılım ve internetin eğitimde çok daha fazla yer edinmesi, eğitim sisteminde bazı değişikliklere neden olarak öğretmen ve ders kitaplarının işlevi ile ilgili tartışmaları da doğrudan etkilemiştir. Ders kitaplarının geçmişten günümüze eğitim sisteminde önemli bir yer edinmesinin nedeni, bu kitapların yetişkinlere değil çocuklara seslenmesidir. Çünkü kitaplar eğitim programının en somut ürünleridir. Ayrıca ders kitapları her kesime ulaşmaktadır (Kabapınar, 2020a). Her ne kadar eğitim programında yenileştirmeler yapılmakta ve ders kitapları değiştirilmekte olsa da bu kitapları işleyecek ve öğrencilere aktaracak olan kişi öğretmendir. Bu bağlamda farklı eğitim anlayışlarını içeren bu iki farklı programa ait ders kitaplarını kullanan öğretmenlere görüş ve düşünceleri sorularak bu kitaplar hakkındaki görüşleri alınmış ve böylece 2005 yılı öncesinde ve sonrasında basılan Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen değerlendirmelerinin literatüre katkı sağlanması beklenmektedir. Bu doğrultuda araştırmacının amacı 20 yıl ve üzeri görev yapmış sınıf öğretmenlerinin 2005 yılı öncesinde ve sonrasında basılan ve her iki öğrenme anlayışını temsil eden Hayat Bilgisi ders kitaplarının kapsam, kullanılabilirlik ve işlevine ilişkin bakış açılarını gerekçeleriyle ortaya koymaktır. Bu çerçevede araştırmanın soruları aşağıdaki gibidir:

1. 1998 ve 2005 yılı Hayat Bilgisi ders kitaplarını tercih etme noktası açısından bakış açıları nasıldır?
2. Katılımcı öğretmenlerin, 1998 ve 2005 yılı Hayat Bilgisi ders kitaplarına,
 - a) Yazılı bilginin sunumu açısından bakış açıları nasıldır?
 - b) Görseller ve işlevi açısından: bakış açıları nasıldır?
 - c) Etkinlikler ve ölçme değerlendirme açısından bakış açıları nasıldır?
 - d) Konu içeriği açısından bakış açıları nasıldır?
 - e) Öğrencilerde geliştireceği beceriler açısından bakış açıları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, her iki programla da eğitim-öğretim sürecine devam eden sınıf öğretmenlerinin, 2005 yılı öncesi ve sonrası ilköğretim programına göre hazırlanmış Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amaçlandığından araştırma nitel bir araştırma olup durum çalışması desenine göre biçimlenmiş, betimsel analiz yapılarak veriler analiz edilmiştir. Durum çalışmasında bir duruma ilişkin birey, olay, süreç gibi etkenlerin bütüncül bir yaklaşım ile araştırılması ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve etkilendikleri üzerine odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bunun yanında durum çalışmaları dahil olunmayan ortamlardaki ayrıntıları ortaya koyduğundan ve kendine özgü özellikleri yansıttığından dolayı da tercih edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu doğrultuda, sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ders kitapları ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda İstanbul ve Kocaeli ilinde bulunan toplam 12 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerde hizmet süresinin en az 20 yılın üzerinde olması koşulu aranmıştır. Bu koşulun aranma sebebi, her iki sistemin ders kitaplarını da sınıflarında kullanmış olmaları

gerekçesine dayanmaktadır. Katılımcıların, 3'ü kadın, 9'u erkek olup hizmet süreleri 20 ile 39 yıl arasında değişmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan yöntemlerden olan açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları için ilk olarak öğretmenler ile pilot çalışma yapılarak ön bir görüşme yapılmış ve 2005 programından önceki ve sonraki Hayat Bilgisi ders kitapları hakkında sohbet edilerek düşünceleri belirlenmiştir. Belirlenen düşünceler doğrultusunda araştırmacılar tarafından alt başlıklar ve sorular belirlenmiştir. Daha sonra bu doğrultuda araştırmacılar tarafından sorulara karar verilmiştir. Hazırlanan sorular Hayat Bilgisi alanında çalışmaları olan iki uzmana gönderilmiş ve gerekli olan düzeltmeler araştırmacılar tarafından tartışılarak düzenlenmiştir. Çalışmanın dil geçerliliğinin sağlanabilmesi için dil uzmanından görüşler alınmış ve forma son şekli verilmiştir. Çalışma grubu haricinde öğretmenlik deneyimi 15-20 yıl olan iki sınıf öğretmeninden veri toplama aracını okumaları istenmiş ve gelen dönütler doğrultusunda forma en son hali verilmiştir. Veri toplama aracı yer alan görüşme soruları 2005 yılı öncesi ve sonrası Hayat bilgisi programı ile ilgili altı adet açık uçlu sorudan oluşmakta olup sorulardan birinin altı alt maddesi bulunmaktadır.

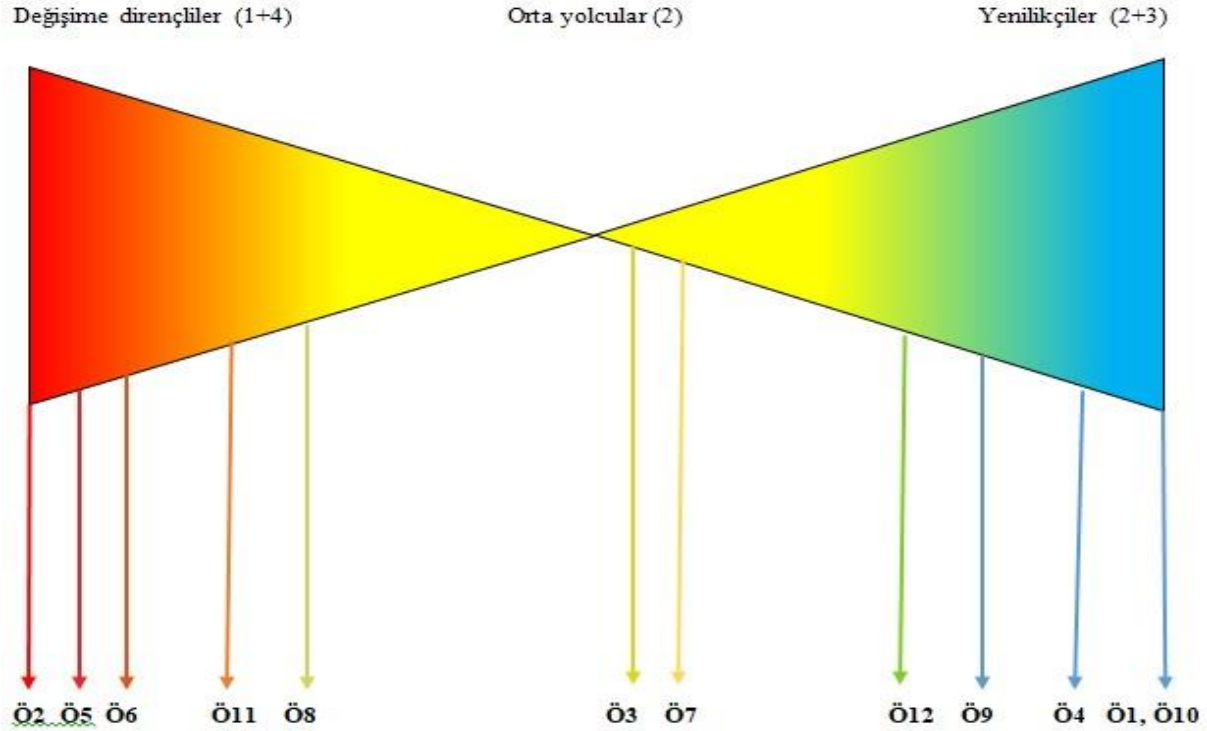
Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanma sürecinde, araştırmacılar tarafından İstanbul ve Kocaeli ilinde bulunan toplam 12 sınıf öğretmeni ile önceden belirlenen günler ve saatlerde, farklı ilkokullara gidilerek görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde ses kayıt cihazları ile sesler kayıt altına alınmıştır. Görüşmeye başlamadan önce, 2005 yılı öncesinde kullanılan Hayat Bilgisi ders kitabı araştırmacılar tarafından öğretmenlere verilerek öğretmenlerin bu kitapları incelemeleri ve hatırlamaları sağlanmıştır. Ayrıca görüşme sürecinde de 2005 yılı öncesi ve sonrasında basılan ikinci ve üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları önlerinde bulunmuş, incelemek istedikleri anda incelemelerine olanak sağlanmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucu ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılarak transkriptleri yapılmış, verilerin çözümünde betimsel analiz uygulanmıştır. Betimsel analiz bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre veri işleme, bulguları tanımlama, bulguları yorumlama gibi dört aşamadan oluşmakta ve analizde daha önceden belirlenen temalara göre özetleme ve yorumlama gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Verilerin analizinde öğretmenlere isimleri yerine Ö1, Ö2 gibi kodlamalar verilmiştir. Ayrıca araştırmada ortaya çıkan temalar ve kodların geçerlik, güvenilirliği için farklı yöntemler kullanılmıştır. Gerçekleştirilen betimsel analizin kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak için elde edilen veriler bir başka araştırmacı tarafından kodlanmış ve ardından araştırmacıların kodlamaları karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda güvenilirlik değeri Miles ve Huberman (1994) tarafından ortaya konulan formül ile hesaplanmış ve %87 olarak bulunmuştur. Miles ve Huberman (1994) tarafından %70 üzerinde uyuma sahip olması analizin güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca her bir tema doğrudan alıntılar ile desteklenerek çalışmanın güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır. Uzman incelemesi ve katılımcı teyidi ile inandırıcılık, veri toplama ve analiz sürecinin açıklanması ile aktarılabilirlik sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin 2005 yılı öncesinde ve sonrasında basılan Hayat Bilgisi ders kitapları üzerine görüşleri sunulmuştur. Betimsel analiz doğrultusunda “Değişime Dirençliler”, “Orta Yolcular” ve “Yenilikçiler” olmak üzere 3 ana tema belirlenmiştir. Fakat öğretmenlerin her soruya ilişkin cevapları ayrıntılı olarak incelendiğinde öğretmenler bir soruda “Yenilikçi” düşünceye sahipken, başka bir soru karşısında “Orta Yolcu” olabilmekte; aynı şekilde bir soruda “Değişime Dirençli” olurken başka bir soruda “Orta Yolcu” olabilmektedir. Bu yüzden her bir temayı karşılaştırarak ayrıntılı bir biçimde incelemeyi önce, araştırmacılar tarafından öğretmenlerin her bir soruya vermiş oldukları cevaplar genel bir değerlendirme yapılarak aşağıdaki ölçüt oluşturulmuştur. Bunun nedeni tabloda da görüldüğü üzere her bir öğretmenin 2005 yılı öncesinde ve sonrasında basılan Hayat Bilgisi ders kitapları ile ilgili düşüncelerinin aynı seviyede olmamasıdır.

Şekil 1. Öğretmenlerin düşüncelerine ilişkin görüşleri

Şekil 1’de görüldüğü üzere görüşmedeki sorular genel olarak değerlendirildiğinde 12 öğretmenden 5’i “Değişime Dirençliler”, 2’si “Orta Yolcular”, 5’i “Yenilikçiler” temasında yer almaktadır. Örneğin, “Değişime Dirençliler” temasında yer alan Ö2, Ö5, Ö6, Ö8, Ö11 kodlu öğretmenlerin Hayat Bilgisi ders kitapları ile ilgili düşünceleri incelendiğinde Ö2’nin tamamen 2005 yılı öncesi Hayat Bilgisi ders kitabını benimsediği ve savunduğu, Ö5 ve Ö6’nın bazı konularda 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi kitabını da olumlu olarak düşündüğü fakat genel olarak 2005 yılı öncesi ders kitabını benimsediği, Ö11’in daha çok 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitabını savunsa da genel olarak 2005 yılı öncesi Hayat Bilgisi ders kitabını savunduğu; Ö8’in bazı konularda 2005 yılı öncesi bazı konularda 2005 yılı sonrası ders kitabını benimsediği ve genel olarak “Değişime Dirençliler” ile “Orta Yolcular” arasında kaldığı izlenimi verdiği ifade edilebilir. Bundan dolayı “Değişime Dirençliler” temasında 1+4 ifadesi yer almaktadır. “Orta Yolcular” teması incelendiğinde Ö3 ve Ö7 kodlu öğretmenler sorulara genel olarak hem 2005 yılı öncesi hem de 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitaplarını savunduklarını ifade ederek bazı durumlarda 2005 yılı sonrası kitabını, bazı durumlarda ise 2005 yılı öncesi kitabını savunmuş iki programın da kullanılabilirliği ile ilgili fikirlerini beyan etmişlerdir. Bazı sorularda 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitabı ile ilgili düşüncelerini belirttikleri için “Orta Yolcular” ile “Yenilikçiler” arasında yer alıp genel olarak bakıldığında “Orta Yolcular” temasındaki düşüncelere sahiptirler. “Yenilikçiler” temasında ise yer alan Ö1, Ö4, Ö9, Ö10, Ö12 kodlu öğretmenlerden Ö12 Hayat Bilgisi ders kitabı ile ilgili vermiş olduğu cevapları incelendiğinde bazı sorularda “Yenilikçiler” bazı sorularda ise “Orta Yolcular” temasına girmekte olup genel olarak değerlendirildiğinde düşünceleri “Yenilikçiler” temasına girmektedir. Ö9 kodlu öğretmen ifadeleri ve düşünceleri ile biraz daha 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitabını benimsemiş, bazı noktalarda 2005 yılı öncesi Hayat Bilgisi ders kitabının da olumlu yönleri olduğunu ifade ettiği için yukarıdaki ölçekte Ö12’in sağ tarafında yer almıştır. Ö4 kodlu öğretmenin sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde de daha çok 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitaplarını benimsemesine rağmen bazı noktalarda her iki ders kitabının da yararlı olduğunu belirtmiştir. Ö1 ve Ö10 kodlu öğretmenler ise net bir şekilde tavırlarını koyarak tamamen 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi ders kitabını tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bundan dolayı “Yenilikçiler” temasında da 2+3 ifadesi kullanılmıştır.

Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevapların geneline bakılarak Tablo 1’deki ağırlık noktaları dikkate alınmış ve temalar oluşturulmuştur. Elde edilen

verilere göre sınıf öğretmenlerinin 2005 yılı öncesi ve sonrası Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin görüşleri, temalar şeklinde aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Tablo 1. Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin ortaya koydukları temalar

Değişime Dirençliler (Ö2, Ö5, Ö6, Ö8, Ö11)	Orta Yolcular (Ö3, Ö7)	Yenilikçiler (Ö1, Ö4, Ö9, Ö10, Ö12)
Yeni kitaplarda bilgi yetersiz; eskilerde açıklayıcı bilgilere bolca yer verilmekte	Eski kitaplar bilgi açısından öğretici; yeni kitaplar bireysel farklılığa dikkat etmekte	Eski kitaplarda net bilgi verilirken, yeni kitaplarda farklı yöntemlerle bilgiler buldurulmakta
Yeni kitaplarda konu anlatımı yok; sadece sorular yer almakta	Her iki kitabın da öne çıkan olumlu ve olumsuz yanları var	Yeni kitaplar analiz, sentez gibi üst düzeydeki sorulara daha çok yer vermekte
Eski kitaplarda konu anlatımı daha kısa/net		Yeni kitaplarda konu anlatımı daha kısa/net
Görsellerin işlevi açısından eski kitaplar daha nitelikli	Görsellerin niteliği açısından iki kitap da yeterli	Yeni kitaplardaki görseller daha çok ve canlı; öğrencilerin daha çok dikkatini çekmekte
Eski kitaplar günlük hayatı daha iyi yansıtmakta	Her iki kitap da günlük hayatı kendi bağlamı içerisinde sunmakta	Yeni kitaplar günlük hayatı olduğu gibi yansıtmaya açısından daha nitelikli
Yeni kitaplarda yer alan etkinlikler yetersiz	Eski kitapların da iyi olduğu alanlar var; yeni kitaplarda etkinlikler zengin	Yeni kitaplarda yer alan etkinlikler yeterli
Yeni kitaplarda ölçme değerlendirme yeterli değil	Eski kitapların görselleri bol; yeni kitapların ölçme değerlendirmesi iyi	Yeni kitaplar alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına önem vermekte
2005 yılı öncesi/sonrası kitaplardan seçmek gerekirse 2005 yılı öncesi kitabı seçme	2005 yılı öncesi/sonrası kitaplardan seçmek gerekirse ikisinin de iyi yanlarını seçme	2005 yılı öncesi/sonrası kitaplardan seçmek gerekirse 2005 yılı sonrası kitabını seçme
Yeni kitaplardaki konu başlıkları öğrenciler için olumsuz; net değerler verilmeli		Yeni kitaplardaki konu başlıkları öğrenci merkezli
Eski kitaplar temel yaşam becerilerini öğrencilere kazandırmada yardımcı		Yeni kitaplar öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerini ortaya çıkarmakta
Yeni kitaplardaki konu anlatımları soyut		Eski kitaplarda tanımlar ve soyut kelimeler yer almakta
Yeni kitaplar çocukların yaşına uygun değil		Yeni kitaplar çocukların yaşına daha uygun
İnternette yararlanarak kitapta yer alan soruların cevaplanmasını doğru bulmama		Öğrencilerin ders kitaplarının yanında internet gibi başka kaynaklardan da yararlanabilmesi

Tablo 1’de sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin görüşleri “Değişime Dirençliler”, “Orta Yolcular” ve “Yenilikçiler” kategorileri altında yer almaktadır. Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ders kitapları hakkındaki görüşlerine ilişkin mülakat sürecinden alınan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir. Bu alıntılar verilirken, görüşme kesitlerinin bazı kısımlarının altı özellikle tarafımızca çizilmiştir. Bu kesitler o kategorideki öğretmenlerin bakış açısını en net ifade eden kesitlerdir.

Yazılı bilginin sunumu açısından:

“Değişime Dirençliler” temasında 1998 ve 2005 yılı Hayat Bilgisi kitaplarında açıklayıcı bilgiler ile ilgili olarak şu ifadeler kullanılmıştır:

Ö6: *“Eski kitapta klasik soruların cevabını parçada verirdi. Konuyla ilgili bir metin adanplı bir şekilde baştan sona anlatılırdı. Dolayısıyla çocuk konu hakkında bir bilgi sahibi olurdu. Şimdi yeni sistemde şu isteniyor bizden. Yani çocuklar yorum yapacak; yorum yapsınlar efendim olaylar hakkında muhakemeleri gelişsin isteniyor. Fakat bir insanda bilgi olmadan yorum yapabilir mi? “Yeni*

kitaplarda yazılı bilgi yeterli değil eskilerde yeterliydi. Yeni kitaplarda konu hakkında bilgi verilmiyor. Birisinin düğünü ile ilgili bir olay anlatıyor ya da dedeyle torunun karşılıklı konuşmasını anlatıyor ama başlı başına bir bilgi vermiyor. Çocuklara dramatizasyon şeklinde yeni kitaplarda veriyor. Dolayısıyla çocuk bundan bir çıkarım bazen yapabiliyor bazen yapamıyor. Yani biz bile bazen ondan çıkarım yapamıyoruz kendimiz eski bilgilerimizden veriyoruz. Yeni kitaplar dramatizasyon yapıyor ama konuyu alttan içerik olarak çok yüklü bir şey vermiyor.”

Ö2: *“(Eski ders kitaplarında) Anlatım şeklinde işliyorduk, ilk önce öğrenciye konuyu özetliyorduk sonra okutuyorduk, sonra anlatıyorduk, görsel materyaller varsa onları gösteriyordum daha sonra da soru-cevap şeklinde pekiştirme yapıyorduk. Yeni ders kitabında inanın doğru dürüst işlenmiyor. Hemen bir soru ile çocuğa başlıyorsunuz zihnini açmaya konuya ilgisini çekmek için. Ama kitaplarda doğru dürüst anlatım yok. Eve gittiğinde çocuk okulda işlenen her şeyi zaten unutup. Önünde bilgi verici bir kaynak yok. O zaman yardımcı kaynaklar bulmak durumunda kalıyor. Yardımcı materyal arıyorlar veya internette araştırıyorlar bu şekilde dersi öğrenmeye çalışıyorlar. Bir kere müfredat içi çok boş bana göre, dediğim gibi sorularla hemen başlaması bismillah ondan sonra pek anlatıcı bilgi yok içinde. Kalıcı olmuyor önünde kaynak yok çocuğun. Eski kitap daha güzeldi dediğim gibi daha çok bilgi vardı. Açıklayıcı bilgi vardı şimdi o kadar değil daha çok görsel şeyler var kitaplarda. Yazılı metin yetersiz diye düşünüyorum.”*

Ö5: *“Konuyu bilmeden şimdi yeni kitaplarda sadece sorular var. Soru, soru, soru; ama konunun özünü bilmeden direkt soruya geçmek de çok mantıklı gelmiyor bana açıkçası. Konunun özü yok. Konuyu bilmeden çocuk direkt soruya geçiyor. Konuyu bilmeden soruyu nasıl yapacaksınız? Önce bir anlatım olmalı bence eskiden beri biz öyle yapıyorduk çünkü. Eski kitap daha kalıcıydı konular yeterince anlatım olmadığı için çocuklar konuyu bilmiyorlar. Okuyup burada anlattığı zaman onun üzerinden ben sorular sorduğum zaman karşılıklı konu işlediğimiz zaman daha etkili oluyordu. Şimdi sadece sorular var. Evde yapıyor onları bir şekilde annesi söylüyor babası söylüyor veya burada ben anlatıyorum, soruları cevaplandırıyoruz sadece soru. Ben o konunun çok eksik olduğunu düşünüyorum. Bütün eğitim kademesinde bu var. Yani konuyu çocuklar bilmiyor.”*

Ö8: *“Eski kitaplarda parçalar yani konular daha kısa, net, daha açık yazılmış ama şimdikilerinde ise çok uzun hatta öğretmenin anlamayacağı şekilde, öğrenci değil öğretmen anlamıyor. Yani okuduğum parçayı ben anlamıyorsam öğrenci de anlamaz. Çok abudik gubidik. Yani böyle saçma sapan şeylerle yazılmış. Yani hikâyeye başlarsın giriş gelişme sonucu var ama bunda ne hikâye olduğu belli ne masal olduğu belli ne anlattığı ama eski kitapta bir parçayı okuduğum zaman anlarsın. Eskiler daha sadeleştirilmiş ama yeni kitaplarda çok detaya indirilmiş. Detaya inildiği için çocuklar bir yerde kavrayamıyor. Çok aydınlatıcı değil bana göre eskiler daha nitelikliydi. Daha önceki kitabın daha uygun olduğunu görüyorum yeniler biraz daha karışık geliyor.”*

İfadelerden de anlaşılacağı üzere, “Değişime Dirençlilerin” yazılı metinler noktasındaki tercihleri 1998 öğretim programı merkezli Hayat Bilgisi ders kitapları üzerinden gerçekleşmektedir. Bu sınıf öğretmenleri, kullandıkları ders kitaplarında öğrencilerin önüne net ve detaylı bilgilerin yer aldığı metinlerin konulmasından yanadırlar. 2005 yılı ders kitaplarında “bilgi yok” “Değişime Dirençli” öğretmenlerin en temel serzenişisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Ö6’nın da dediği gibi eski Hayat Bilgisi ders kitaplarında “metin adaplı bir şekilde baştan sona anlatılırdı”. Genel ifadelerden anlaşılabilir ki, bu sınıf öğretmenleri, doğru, açık ve çerçevesi çizilmiş bilgilerin öğrencinin önünde olmasını tercih etmektedirler. Bu anlamda “birisinin düğünüyle ilgili bir olay” ya da “dedeyle torunun karşılıklı konuşması” gibi örnek olayı andıran metinler çok da hoşnut edici metinler değildir. Belirsiz olan, çıkarım gerektiren metinler öğretmenler için kaos gibi görünmektedir. Arada oluşan bu “bilgi boşluğunu” kapatmanın yolunu da Ö6, “kendimiz eski bilgilerimizden veriyoruz” şeklinde açıklamaktadır. “Değişime Dirençli” öğretmenlerin 1998 ve 2005 programlarına göre yazılmış Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metinlere ilişkin görüşlerinin temel ruhunu veren örneklerle aşağıda yer verilmiştir. Sol taraftakiler 1998, sağ taraftakiler de 2005 yılı ders kitaplarına ait metinlerdir.

E. MESLEKLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Mesleklerin önemini araştırınız.

1. ÇEVREMİZDEKİ BELLİ BAŞLI MESLEKLER
Çevremizde çeşitli mesleklerde çalışan, topluma hizmet veren insanlar görürüz. İnsanların bir kısmı, okullarda öğretmen olarak öğrencilere ders verir. Bazıları polislerdir. Halkın can ve mal güvenliğini sağlar. Terziler giydiğimiz elbiseleri dikerler. Doktorlar, hastalıklardan korunmamıza, hasta olduğumuzda iyileşmemize yardımcı olurlar. Yediğimiz ekmeği, meyveyi, sebze yi çiftçiler üretirler.

2. MESLEKLERİN ÖNEMİ
Meslekler, toplumların gereksinimlerinden doğmuştur. Bu nedenle çiftçilik, öğretmenlik, doktorluk, bilgisayar mühendisliği, bankacılık, avukatlık önemli mesleklerdendir.

SEVINİNCE NE YAPARSINIZ?

Bir arkadaşınızın sıfıftan ayrılması sizi nasıl etkiler?

Ahmet resim yarışmasında birinci oldu. Ahmet başarısını arkadaşlarına anlattı. Anlatırken çok sevinçli ve heyecanlıydı. Onun bu sevinci arkadaşlarını da sevindirdi. Burcu sevinçter ellerini çırdı. Mert havaya zıpladı. Zeynep Ahmet'i tebrik etti. Bütün arkadaşları Ahmetle birlikte sevindi. Ahmet ve arkadaşlar duygularını başkalarını rahatsız etmeden yaşadılar.

1. Gün içinde hangi duyguları yaşıyorsunuz?
2. Yaşadığınız duygular sizi nasıl etkiliyor?
3. Yaşadığınız duygular arkadaşlarınızı nasıl etkiliyor?

Sağlıklı olabilmek için tırnaklarımızı düzenli olarak kesmeliyiz.

Uzun tırnakların altında biriken mikroplar yiyeceklerde birlikte vücuda girmeye sebep olur. Hastalanmamıza neden olur. Bu nedenle tırnaklarımızı düzenli olarak kesmeliyiz.

Tırnaklarımızı kestikten sonra el ve ayaklarımızı sabun ve suyla yıkamalıyız.

Tuvaletten Önce ve Sonra El Yıkamanın Önemi

Bu nedenle kirlenen giysilerimizi silgiyle yıkamalıdır.

Tuvaletten önce ve sonra ellerimizi su ve sabunla yıkamalıyız. Tuvalet temizliğine dikkat etmeliyiz. Kirli tuvaletler mikrop üretir. Kötü kokular yayar. Tuvaletleri kullandıktan sonra temiz bırakmalıyız. Bunun için sifonu çekmeliyiz. Tuvalette işimiz bittikten sonra tuvalet kağıdını kullanmalıyız. Tuvalet kağıdını kullanmadığımızda, iyi temizlenemeyiz. Mikrop kaparak hasta olabiliriz.

EĞRİSİ DOĞRUSU

Arkadaşlarınızın hangi davranışları sizi üzer?

Zehra, arkadaşı Aydın'dan aldığı boya kalemlerini işi bittikten sonra vermesi gerekirken vermedi. Aydın görsel sanatlar dersinde çalışmasını tamamlayamadı. Zehra bu duruma neden olduğu için çok üzüldü. Aydın'dan özür diledi.

Serkan saklambaç oynarken gözünü tam kapatmıyor. Bu nedenle arkadaşlarının saklandığı yeri kolaylıkla buluyor. Arkadaşları Serkan'a bu davranışının doğru olmadığını söylediler.

Esra güler yüzüdür. Yalan söylemez. Yardım olmaya çalışır. Esra'ya herkes güvenir. Bundan dolayı Esra'yı öğretmen ve arkadaşları çok sever.

Arkadaşlarımızla ilişkilerimizde nelere dikkat etmeliyiz?

Eskiye tercih etmelerinin gerekçelerini açıklamak için “Değişime Dirençlilerin” kullandıkları yol, 2005 yılı ders kitaplarını yazılı metinler bağlamında eleştirmekten geçmektedir. Bu anlamda 2005 yılı Hayat Bilgisi ders kitapları için Ö2 “kitaplarda doğru dürüst anlatım yok” ve “müfredatın içi çok boş” derken Ö8 ise metinleri “çok abudik gubudik” ve “saçma sapan şeylerle yazılmış” olarak nitelmiştir. Burada ifade edilenler örnek olay ile görsel okuma gerektiren metinlerdir. Yukarıda sağdaki ders kitabı metinlerinde görüldüğü üzere irdelenen kavramlar bir örnek olayın içerisinde sunulmuş ve öğretmenin soracağı anlamlı sorular üzerinden öğrencinin tanımlara ve bakış açılarına ulaşmasına olanak sağlamaktadır.

Öğretmenin, sınıfta öğrencilere örnek olayla ilgili soracağı sorularla çalışılan doğru/yanlış davranış, bakış açısı, görüş ile ilgili çocuklardan bilgiyi ya da değer yargısını ‘doğurtması’ gerekmektedir. Bir bakıma öğrencilerden çıkarımlar aracılığıyla kendi doğrularını oluşturmalarını sağlamaları gerekmektedir. Bu çıkarımda bulundurma süreci, “Değişime Dirençli” öğretmenler için zor görünmektedir. Bunun nedenleri pek çok olmakla birlikte Ö8, 2005 yılı metninin “çok uzun hatta öğretmenin bile anlamayacağı şekilde uzun” olduğunu belirtmekte, Ö6 da metinlerden çıkarımda bulunma ile ilgili “biz bile ondan (metinden) çıkarım yapamıyoruz” diyerek durumu anlatmaktadır. Bu anlamda “bilgi olmadan yorum yapılamayacağı” düşünülmektedir. Yine “Değişime Dirençli” öğretmenlerin 2005 yılına ait ders kitaplarına ilişkin eleştirilerin bütününde görülen durum, kitaplardaki beceri merkezli etkinliklerin amacına ulaşmadığına dair bakış açısıdır.

“Yenilikçiler” olarak nitelenen öğretmenlerin 1998 ve 2005 yılı ders kitaplarına ilişkin düşüncelerinin bütünüyle farklı olduğu, ifade ettikleri görüşlerinden anlaşılmaktadır. Bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Ö10: “Eski kitaplarda metinlerdeki bilgi açıkça veriliyordu ve çocuk direkt ezber yapıyordu. Yeni programda ise, metinler artık daha çok renklendirilmiş, öğrenci merkezli, soru-cevap yoluna giderek sezdirme yoluyla veriliyor. Yani öğrencinin metinlerden bilgiyi doğrudan değil de sezdirme yoluyla araştırması ve öğrenmesi sağlanıyor. Öğrenciyi konuya dahil etme konusu yeni kitaplarda daha fazla yer almakta. Yeni kitaplarda öğrenciyi düşündürme yönünde ve bunu (bilgiyi) arayıp bulma yönündedir.”

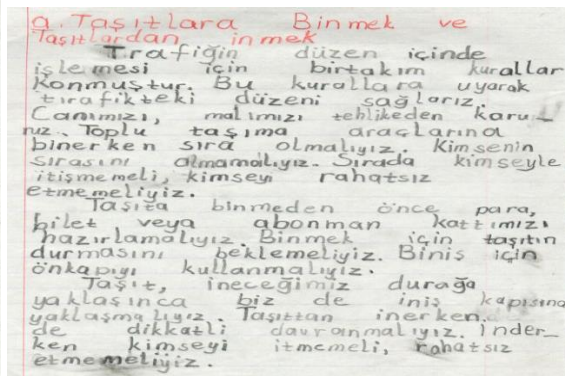
Ö1: “Çok fazla bir metin var. O dönemde geriye dönüp baktığım zaman bana sanki kolay geliyordu veya verdiğimiz öğrenci alıyor diye düşünüyorduk ama bugün baktığım zaman aşırı bir bilgi birikimi vardı içinde ve bunun öğrenciye aktarıldığına inanmıyorum. Bugünkü kitaplarda bilgiden daha çok resim üzerinden öğrencinin konuşturulması açısından, konuşturulma üzerine gidilmiş. Eski kitaplarda okuyup ezberleyip veya yazdırarak bu şekilde gidiyorduk o zamanda. Ama araştırma diye bir şey yok neredeyse baktığımız zaman. Şimdi geriye dönüp baktığımızda hiçbir araştırma yok bir iki tane hazırlık çalışması var ve bakın iki tane değerlendirme çalışması çok ayrıntıya girmemiş ama yeni kitaplarda farklı yöntemler, teknikler bulunmaktadır.”

Ö4: “Yeni kitaplarda bilgi azlığı var ama öğretme azlığı yok diye düşünüyorum”.

Ö12: “Eski kitaplar bilgi daha geniş daha bir detaylandırılmış biçimde veriliyordu. Ama o da benim öğretmenlik anlayışına ters. Çünkü bilgi o kadar çok ki hayatın boyunca okusan bilgi edinmeye devam ediyorsun. Yani bilgi edinme yollarını çocuklara kavratman gerek ama eski kitaplar buna izin vermiyordu. Hâlbuki öğrencileri meraklandıran onlara bilgi kaynaklarına ulaşmada yönlendirici olan, onlara etkinlikler dizisi sunan şekilde olması gerekiyor çoğunlukla ama bu eski kitaplarda yoktu.”

Ö10: “Öğretmenlerimiz eskiden o parçaya, konuya bağlı kalıyordu ve o konunun içerisindeki soruları okuyup ve onlarla ilgili soru soruyordu. Yeni kitaplarda öğrenci odaklı olduğu için etkinliklerde çocukların bazı yerlerinde kendilerinin de soru sormasına fırsat veriliyor ve daha etkili oluyor. Zaten bir çocuk soru sorabiliyorsa o konuyu iyi anlamış demektir. Yani birileri sürekli soruyu sorup ezberden cevap vermek yerine, kendisi de soru sorabiliyorsa konuyu anlamış demektir. Öğrenci merkezli olduğu için yeni kitaplarda öğrenciler bizzat kendisi oluşturabiliyor ve etkinlikler kısımlarında çocuk işin içerisinde. Eski kitaplarda ise öyle bir durum yoktu. Etkinlikler adı altında değil de, direkt sorunun cevabı içinde. Eski kitaplarda metinsel olarak cümle içerisinde yer alıyordu. Yeni kitaplarda ise çocuklardan görseller oluşturmaları, canlandırmaları isteniyor. Bu durumda yeni kitapların daha verimli olduğunu düşünüyorum.”

“Yenilikçilerin”, Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metinlerde öğrenciyi etkinlikler yoluyla harekete geçiren 2005 yılı ders kitaplarındaki metinlerden yana tavır koydukları görülmektedir ve onlar için eski (1998) kitaplar da ezber gerektiren detaylarla dolu ders kitaplarıdır. Bu çerçevede eski ders kitaplarındaki bilgi çokluğu, detayı ve bunun sonucunda çocuğun ezberlemesi veya öğretmen tarafından çocuğun defterine yazdırılması eleştirilen boyutlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Ö1 durumu “okuyup ezberleyip yazdırma” olarak özetlemektedir. 2000’li yılların başlarında bu durumu özetleyen bir öğrenci defteri ile Hayat Bilgisi ders kitabı ilişkisi aşağıda sunulmuştur.

Bu anlamda Ö10’un vurguladığı “öğretmenler o parçaya, konuya bağlı kalıyordu ve konunun içerisindeki soruları okuyup soru olarak soruyordu ve üstelik o soruların yanıtları da o metnin içindeydi

zaten.” şeklindeki ifadesi bu durumu göstermektedir. Ayrıca “Yenilikçi” öğretmenler 1998 programına göre yazılmış Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki öğrencide beceri oluşturmak için etkinlik yoksunluğundan şikâyetçi olmaktadır. Bunu ifade etmek için de 2005 yılı ders kitaplarındaki bu boyutlu değişimi adres göstermektedirler. Bu entelektüel çabalardan bazıları olarak öğretmenler, öğrenci merkezli, bilgiyi doğrudan değil de soru-cevap ile sezdirmeyi ve düşündürmeyi ön plana çıkaran renklendirilmiş metinleri gündeme getirmekte, görsel üzerinden öğrencinin konuşturulmasının ve araştırmaya yönlendirilmesinin altını çizmekte, etkinliklerde öğrencilerin de soru sormasına olanak verdiği üzerinde durmakta, dramatizasyon gibi çok farklı yöntem ve teknikleri barındırdığını ifade etmektedirler. Bu noktada Ö4’ün “Yeni kitaplarda bilgi azlığı var ama öğretme azlığı yok diye düşünüyorum” sözü felsefi anlamda bir derin bakışı gündeme getirmektedir. İlk bakışta görülen “bilgi azlığı”nın aslında öğretme noktasında öğretmenin eline çok daha büyük fırsatlar sunduğu çok nitelikli bir şekilde açıklanmıştır.

“Orta Yolcular” temasında yer alan öğretmenler kitaplarda yer alan yazılı bilgiler ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmışlardır:

Ö3: *“Eski kitaplar bilgi açısından daha iyiydi fakat yeni kitaplar farklı zekâ türlerine sahip öğrencilere daha iyi hitap etmektedir.”*

Ö7: *“Eski kitaplar daha öğretici ama yeni kitaplarda yer alan konu başlıkları da öğrenci merkezli şu an için. Yani farklı olmanın kötü olmadığı, bir konu hakkında farklı düşünülebileceğine dair tartışmalar yaptırmaya çalışıyoruz. Sen burada ne düşünüyorsun gibi bir şey yoktu. Şimdi daha birey merkezli düşünmeye sevk ediyor. Eskiden daha çok tanım vardı işte anne babadan oluşan çekirdek yapıya aile denir falan gibi böyle kalıplar vardı. Şimdi (yenilerde) o kalıplar yok yani işte ee ailevi daha çok sezdiriyoruz. Yani şimdiki daha soft diyeyim. Eskiden daha klasik anlamda işte “aile nedir söyle”, “şudur işte efendim”, “Araba nedir?”, “İşte dört tekeri olan motoru olan her şeye araba denir” gibisinden klasik araba tanımı vardı.”*

Görüldüğü gibi bu kategorideki sınıf öğretmenleri 1998 ve 2005 yılı öğretim programlarına göre yazılmış Hayat Bilgisi ders kitaplarının her ikisinden de beğendikleri boyutları dile getirmişlerdir. Bu öğretmenlerin bilgi açısından 1998, etkinlikler açısından da 2005 yılı ders kitaplarını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bu arada Ö7, eski kitaplar için “daha öğretici” derken ne kastettiğini tanımlar üzerinden açıklamaktadır. Bu anlamda kendi örnekleri olarak “aile” ve “araba” örneğini vermekte ve bilgi anlamında 2005 yılı Hayat Bilgisi kitaplarını “soft” olarak nitelemektedir. Anlaşılan odur ki Ö3 ve Ö7 her iki kitabın farklı bileşimlerinden bir araya gelmiş bir uzlaşma kitabı istemektedirler.

Görseller ve işlevi açısından:

Görsellerin işlevi ve niteliği açısından “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenler 2005 yılı öncesi kitapların daha nitelikli olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö11: *“Bir sayfa bütününe baktığımızda öncekilerde görseller daha fazla ve görseller o çevreyle bütünlük sağlamalı. Yani çocuğun içinde bulunduğu, eğitim-öğretim gördüğü, günlük yaşamını zamanını ayarladığı bölümle ilgili olmalı. Bu da çocuk resmin içinde kendisini görebilmeli baktığı zaman. Eskilerde bu özellik vardı bir sayfaya baktığımız zaman büyük bölümü görsellerle ilgiliydi. Altında da kısa ve öz olarak mesajları veriliyordu. Konunun ana fikriyle ilgili. Ama günümüzde bu böyle değil.”* *“Günlük hayat ile ilgili şu söylenebilir: Geçmiş yıllarda biz Anadolu’da köylerde çalıştığımızda köy yaşamına uygun konuları içeren kitapları seçme fırsatımız vardı. Yani şu kitap (yeni ders kitabı) bugün hem şehirdeki çocuk hem de dağ başındaki çocuğun önüne koyduğumuzda hedefte sapmalar olacaktır.”*

Ö8: *“Görseller bakımından şimdiki daha az detaya yer veriyor. Eskileri daha fazla renklendirilmiş mesela çocuk okula gelirken öğretmenle beraber okulda kavuşması veliyle beraber okulun önünde bulunması bunların hepsi eski kitaplarda mevcut. Ama şimdiki kitaplarda çok resme veya görsele çok fazla yer verilmemiş. O yüzden eski kitaplar görsel olarak daha zengin.”*

“Değişime Dirençliler” kategorisindeki öğretmenler görseller noktasında da eski Hayat Bilgisi ders kitaplarını tercih etmektedirler. Bu anlamda öğretmenlerin ortaya koyduğu bakış açılarından bazıları arasında eski kitaplardaki görsellerin öğrencinin deneyim dünyasına uygun olması yer almaktadır. Bu

anlamda eski kitapların köy ya da kent çok da fark etmeksizin öğrencinin yakın çevresine daha çok hitap ettiği düşünülmektedir. Anlaşılan odur ki öğretmenlerin beklentisi görselin yazıyı destekleyecek şekilde olmasıdır. Buna karşılık “Yenilikçiler” teması altında toplanan öğretmenlerin ifadelerinden bazıları da aşağıda sunulmuştur.

Ö10: “Görseller açısından daha zenginlik sağlanmış ve her konuya ilişkin görseller var. Yeni kitapta bu durum daha çok göze çarpıyor. Yeterince eski kitaplarda görsel olsa bile öğrenciyi konuya dahil etme konusu yeni kitaplarda daha fazla yer almakta. Mesela bir yerde konuyu anlatıyor ve altına görseli veriyor ama bu görsel sadece o konuyla ilgili. Yeni kitaplarda ise öğrenciyi düşündürme yönünde ve bunu (bilgiyi) arayıp bulma yönündedir. Hayatı ele alma ve yansıma açısından yeni kitap daha uygun”.

Ö1: “Eski kitap çok daha resmi baktığımız zaman. Ama yeni kitap daha canlı. Ne bileyim sanki geriye dönüp baktığım zaman resim çok da hoş gelmiyor insanın gözüne değil mi? Basit birkaç hayvan resmi koymuşlar veya işte sebze meyve. Ama yeni kitaplara baktığımız zaman daha canlı çocuğun ilgisini daha kategorize ettikleri için bu daha hoş ve derste de resimler bol olduğu için dikkat toplamak daha kolay şu anda. Daha verimli olduğunu düşünüyorum. Çalışma kısmında da o şekilde o da düzgün karikatür kullandıkları için öğrencinin ilgisini çektiğini düşünüyorum.”

Ö4: “Yeni ders kitaplarında görsellik daha fazla. Görsel algıyı unutmak beyinde daha geç oluyor, daha iyi algılıyorlar yani bilgiyi unutsa bile görsel aklına geldiğinde bilgiyi sana verebiliyor. Ha diğer kitaplarımızda da görsellerimiz vardı ama hani iki sayfa bilgi yerine bunda iki sayfa resim işte görsel var. Diğer kitaplarımızda görsellik daha azdı; bence yeni kitapların faydalı olduğunu düşünüyorum. ... Yeni ders kitapları güncel hayatla daha ilişkili yani daha güncel hayatın içerisinde olduğu için olayların içerisinde kendilerini buluyor çocuklar. Hani geçmiş zamanların içinde değil de şimdi yaşadığı zamanların içerisinde nasıl davranacağını bilebiliyor en azından, kiminle iletişime geçebileceğini. Yeni kitaplarımızdaki görsellerde bir olay var olayın içerisinden fikre kendin ulaşıyorsun. Günlük bir olayın içerisinden kendin ulaşıyorsun güncel olaylara. Sonra da çocuklar şöyle bir şey bu konunun sonunda kendilerini nereye ulaştıklarını anlıyorsun daha sonra da onlarla birlikte bir bilgiyi şekillendiriyorsun.”

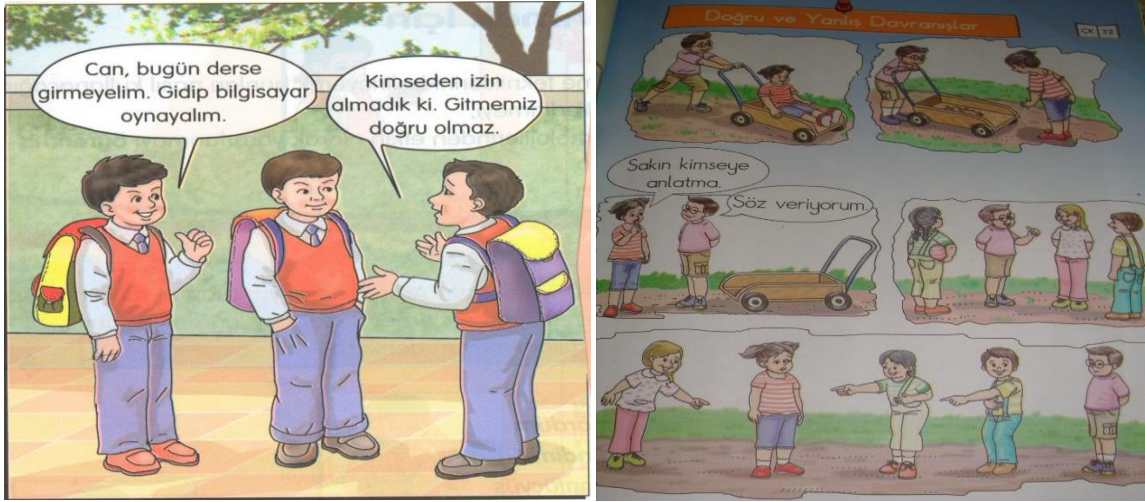
91

Görseller aracılığıyla çocuğun konuya dahil edilmesi ve bilginin görselden aranılıp bulunması, eski kitaplardaki görsellerin hayvan ya da sebze resmi gibi olmasından dolayı görsellerin “resmi” bir karakter gösterilmesine karşılık yeni ders kitaplarının ise “daha canlı ve verimli olması”, öğrenci çalışma kitaplarında karikatürlerin kullanılması öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Yine Ö4’ün “yeni kitaplarımızda güncel bir olay var ve olayın içerisinden fikre kendin ulaşıyorsun, birlikte bir bilgiyi şekillendiriyorsun” sözleri son derece önemlidir. Bu sözleriyle Ö4, teknik bir kavram olarak görsel okuma kavramından söz etmekte ve görsel olaylardan ana fikir ve bakış açılarına ulaşıldığının altını çizmektedir.

Benzer bir bakış açısı, her ne kadar kapalı bir şekilde ifade edilmiş olsa da “Değişime Dirençli” olarak nitelenen Ö6’dan da gelmiştir. Her ne kadar eski ders kitaplarını da görseller noktasında yeterli bulsa da Ö6, 2005 yılı Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki görseller için de şunları demektedir;

Ö6: Eeeee şimdi yenilerde şey yapmış mesela dramatizasyon şeklinde yapılmış. Karşılıklı konuşmalar şeklinde verilmiş. Belki bu çocuğun ilgisini çekmesi babında yani karikatürize edilmiş yenilerde olaylar, ama eskide düz bir resim konulurdu. Belki yenilerin karikatürize şeklinde verilmesi biraz daha olumlu olabilir.

Bu anlamda Ö4’ün “görsellerde bir olay var”, Ö6’nın “dramatizasyon” ya da “karikatürize edilmiş” olarak adlandırdığı ders kitabı görsellerinden bazı örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere Ö4'ün "güncel bir olay" ve Ö6'nın "dramatizasyon" ya da "karikatürize edilmiş" dediği görsel örnek olaylarda "arkadaşlık, okuldan kaçma, sır tutma, paylaşma(ma), söz verme, alay etme, lakap takma, oyunda adil olma(ma), oyunda liderlik" gibi çocuk dünyasına ait kavramların öğrencilerin tartışmasına açıldığı görülmektedir. Yine bu görsel olaylarda "Değişime Dirençli" öğretmenlerin sıklıkla dile getirdikleri net bilgi görülmemektedir. "Yenilikçi" öğretmenlerin dediği, "öğrencilerin çıkarım yapmaları" durumu böylesi durumlar için geçerli olmaktadır. Görsellerin niteliği ile ilgili "Orta Yolcular" temasındaki öğretmenler her iki kitabın da yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö3: *"Eskilerle hemen hemen aynı yani eskilerle arasında pek bir şey yok yani onda da görseller var yenilerde de görseller var."*

Ö7: *"Eski kitaplar daha öğreticidir, yeni kitapların ise resimleri öğreticidir. Ama kitapların görselliği bakımından eskiler kötü ya da eskiler daha iyi şeklinde söylemek her ikisine de haksızlık olur. Daha iyi dersem yeni kitaplara da haksızlık oluyor. Mesela konuyu hayalinde canlandırma, gösterme anlamında diyorsan eski kitaplarda daha çok resim vardı. Çünkü ihtiyaç böyleydi. Çocuklar başka yerlerde bulamıyordu. Şimdi görsel materyal dediğimiz şeyi sadece resimle sınırlarsak kitaplardaki resimler o zaman yeni kitaplara da haksızlık olur. Ama evet yeni kitaplarda az eski kitaplarda çok dediğimizde bu sefer sanki eskiler ihtiyaçtan kaynaklı böyleydi. Yani çok resim yani çocuk her şeyi o kitaptan öğreniyordu. Bütün hayatın bilgisini bu kitaptan öğreniyordu. Resmiyle yazısıyla... ama şimdiki sadece bir kılavuz gibi düşünmek lazım. Yani hem öğretmen için hem öğrenci için bir kılavuz. Yani oradan bir fikir ediniyor. Ondan sonra farklı yerlerden araştırmaya yöneltiyor."*

Yukarıdaki açıklamalardan Ö7'nin analizini ilginç olduğu düşünülmektedir. Ö7, zamansal değişim ve kaynaklara ulaşma noktasındaki değişimin ders kitaplarına yansımından söz etmektedir ve bu noktadaki bakış açısı haklılık payları da içermektedir. 1998 öğretim programına göre yazılmış Hayat Bilgisi ders kitapları, bazı öğrencilerin ilk ve tek kaynağıydı. Öte yandan 2005 programına yazılmış ders kitapları için ise internet gibi destekleyici bir kaynak da bulunmaktadır.

Etkinlikler ve ölçme değerlendirme açısından

"Değişime Dirençliler" temasında yer alan öğretmenler 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi kitaplarında yer alan etkinliklerin yeterli olmadıklarını bu yüzden ek kaynak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Ö5: *"Eskiler daha iyiydi, konu anlatımı yok yeni kitaplarda. Ayrıca ders kitaplarındaki etkinlikleri çok yeterli bulmadım. Kitaplardaki etkinlikleri yapıyoruz tabii ki ama yeterli bulmadığımız için akıllı tahtadan, Morpa, EBA gibi kaynaklardan yararlanıyoruz."*

Ö6: *"Yeni kitaplar ölçme değerlendirmede yeterli diyemiyorum yani hani kel başa şimsir tarak hesabı burada verdiği konuyu bu şekil anca şey yapabilmiş ama eskide mesela bayağı bayağı sorular vardı klasik sorular vardı veya işte test şeklinde çoktan seçmeli vardı bilmiyorum yani bana daha güzel gelirdi eskiler. Mesela benim bu sınıf her şeyi bizden bekliyorlar yani. Acaba diyorum kitapta yeterli bilgi olmadığı için mi? Ben yazdırıyorum konuyla ilgili bir şey. Mesela soru-cevaplarının şurada bir hazırlık"*

sorusu var bir de değerlendirme bakin bu iki soruyu eve veriyorum bazen de bunu sınıfta yapıyoruz, cevaplatıyorum çocuklara sorup sonra kendim tahtaya yazıyorum onlar yazıyor. “Ders kitabını tercih etsem ben eskiyi kullanmayı tercih ederdim. Çünkü bilgiyi veriyor. Ben her şekilde ne şekilde olursa olsun çağımız internet çağı da olsa internette de çok yalan yanlış bilgiler var. İnternette bilgiler getiriyorlar ve herkeste doğru kullanmıyor çünkü her kesimden insan var. Bilgi yoksa bir birikim yoksa yorumunu da yapamaz.”

Ö11: “Günümüzde ölçme değerlendirme ya çoktan seçmeli ya da doğru yanlış sistemiyle. Bu da öğrencileri bence objektif değerlendirmenin dışında yozlaştırıyor. Yani çocuk diyor ki ya bu doğrudur ya da yanlıştır. Yani okumaya gerek duymadan bir konu hakkında doğru yanlış işaretleyip gidebiliyor. Yeterli görmüyorum değerlendirmeyi şu anda.”

Yeni kitaplarda konu anlatımının yani bilginin olmaması, “kel başa şimşir tarak” misali yenilerdeki etkinliklerin yeterli bulunmaması, eski kitaplardaki bilginin doğal sonucu olarak test ve çoktan seçmeliğin olması ve bunlara özlem duyulması gündemdedir. Yine yeterli bulunmayan bilgi ve etkinlikler nedeniyle dışarıdan ek kaynaklarla, ders kitaplarındaki eksikliklerin giderilmeye çalışılması, kendi verdiği (eski tip) soruların cevaplarının tahtaya öğretmen tarafından yazıldıktan sonra öğrencilerin defterlerine geçirmeleri aslında öğretmenlerin öğretme ve öğrenmeye ilişkin algılarının nasıl güç değiştiğini göstermesi adına da çok önemlidir. Yine bu ifadelerden, 2005 yılındaki gibi, öğretim programı ve ders kitabı değişikliği ile bir dönüşümü gerçekleştirmenin çok da olanaklı olamayacağı, bir dönüşüm sürecinde kritik ve zor olanın sınıfın içinde yer alan öğretmenlerin algılarını değiştirmek olduğu sonucu da çıkmaktadır. Bu durum da etkin, anlamlı ve sürekli hizmet içi eğitimlerinin önemini bir kez daha gündeme getirmelidir.

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler ise “Değişime Dirençliler” temasının aksine 2005 yılı sonrası kitaplardaki etkinliklerin bol ve etkili olduklarını ifade etmişlerdir.

Ö4: “Eskide etkinlik yoktu direkt bilgiye dayalı soru-cevap metotları kullanılıyordu. Yaklaşımı eğitimde daha farklı değişik teknikleri içeren bolca etkinlikler var. ... Ölçme ve değerlendirme tamamen değişmiş durumda. Şimdi yeni sistemde çok farklı. Eski sistemde bilgiye dayalı olduğu için hani ölçme teknikleri yazılı kağıtları, sözlü sınavlar, bu da çocuklar için bazen sıkıcı olabiliyordu yenilerde ölçme ve değerlendirmede performans değerlendirme, proje çalışmaları.”

Ö12: “Yeni kitapların etkinlikleri daha güzel. Eski kitapları tartışmam bile ben; değerlendirme soruları vardı hepsi aynı tip zaten. Ben mesela öğretmenliğimde eski kitapları kullanırken de yazılı değerlendirme yaparken, değerlendirme için her tip sorudan çok sorular hazırlardım. Tercih etme şansım olsa yeni kitabı kullanırdım. Nedeni ise bu kitaplar öğrenci merkezli. Bu benim temel kanunum.”

Ö1: “Eskide pek bir ölçme değerlendirme yok. Daha çok bilgi üzerinden gidilmiş. Ama yenide yine bilgi sorulduğu halde biraz daha bence çocuğun seviyesine inmiş ilgisini çekip onu konuşturmaya çalışmış. Ölçme değerlendirme bakımından çocuğun seviyesine inip daha eğlenceli bir halde onlara ders işletebiliyor. Yeni kitaplarda daha basit bir şekilde ölçme değerlendirme ve eğlenceli bir şekilde yapmaya çalışmışlar. Basit sorular birer kelimeyle ikişer ve bir iki cümlelik sorularla veya işte baktığımız zaman bulmacalarla da daha eğlenceli bir şekilde ölçme kullanılmış ve görsel olarak da çocukları sıkmayan bir kitap olmuş. Ders kitabını tercih edecek olsam yeniyi ederim. Öğretmenden yana da öğrenciden yana çok daha basit anlaşılır açıklayıcı olması kolay veya işte araştırmaya sevk etmesi, öğrenciyi görsel olması ders ve çalışma kitabının iç içe olması.”

Ö9: “Ders kitabını tercih etsem yeni kitabı ederim. Birincisi yeniyle ilgili kullanabileceğim kaynak daha çok. Eskiden etkinlik çok azdı. Dediğim gibi klasik soru tarzındaydı. Mesela diyor ki kendiniz nasıl bir öğretmen hayal ediyorsunuz resmini çizin diyor. Ona bir bölüm verilmiş. Eskiden böyle bir bölüm böyle bir şey yoktu. Ancak öğretmen düşünürse uygun görürse böyle bir şey yapıyordu.”

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenlere göre ise 2005 yılı sonrası kitaplarda etkinliklere bolca yer verilmiştir. Onlara göre 2005 yılı öncesi kitaplar bilgiyi doğrudan vermekte iken, 2005 yılı sonrası kitaplar doğrudan bilgiyi vermek yerine öğrenciyi araştırmaya sevk etmektedir. Eski kitaplarda sürekli aynı tarzda değerlendirme soruları yer alırken; yeni kitaplarda yapılandırıcı yaklaşımda yer alan ve farklı teknikleri içeren birçok etkinliğin olması, farklı ölçme ve değerlendirme tekniklerinin yer alması, öğrencinin ilgisini çekmesi ve öğrenci merkezli kitap olmasından kaynaklı yeni kitaplar etkinlik

ve ölçme değerlendirme açısından öğrencilere daha yöneliktir. Örnek verilecek olunursa “Yenilikçiler” kitaplar hakkında, 2005 yılı öncesindeki kitaplar gibi sadece konu anlatımı arkasından da soru-cevap ya da klasik değerlendirmelerin olduğu bir kitap değil, öğrencilerin hayal dünyasını geliştirebilecek, öğrencileri düşünmeye, araştırmaya ve sorgulamaya yöneltecek kitaplar olmalıdır diyerek etkinlik ve ölçme değerlendirme açısından yeni kitapların daha zengin olduğunu belirtmektedirler.

“Orta Yolcular” temasındaki öğretmenlerin yukarıda da bahsedildiği üzere 2005 yılı öncesi kitaplarda görseller bol iken, 2005 yılı sonrası kitaplarda ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Ö3: “*Yeni kitapların etkinlikleri, ölçme ve değerlendirme sistematiği daha iyi iken, eski kitaplar görseller bakımından daha zengindir. Ders kitabını seçme şansım olsa aslında ikisini de kullanmak isterdim. Çünkü eski kitapta daha açıklayıcı şeyler var. Yeni kitapta sorular falan var. Eskiden genellikle tarifleri alırdım yeniden de soruları alırdım.*”

Ö7: “*Eski kitaplardan bazı şeyleri alıp ama yüzde olarak söylersek yeni kitaplar çok daha iyi ama eski kitaptan da bazı şeylerin alınması gerekebilirdi.*”

Bu temada yer alan öğretmenlere göre her iki kitabın da kendine özgü olumlu yanları bulunmaktadır. Yeni kitapların etkinlikleri ve ölçme ve değerlendirme bölümleri verimli iken; görsel olarak eski kitaplar etkilidir. Bu yüzden her iki kitabın da olumlu yanlarının alınarak harmanlanması ve ortaya yeni bir kitabın çıkması gerekmektedir.

Konu içeriği açısından:

Sınıf öğretmenlerine görüşme sırasında 2005 yılı sonrası basılan Hayat Bilgisi kitaplarında yer alan bazı konu başlıkları okunarak bu konuların kitaplarda yer almasına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu konu başlıklarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2. Hayat Bilgisi Dersi 2. sınıf konularından bazıları

• Farklılık Güzeldir	• Duyularımın Gücü
• Yardımlaşmak Doğaldır	• Güçlü Yanlarım
• İletişim Kurarken	• Benim de Sözüm Var
• Benim de Görevim Var	• Herkes Hata Yapabilir
• Bunu Kabul Edemem	• Beni Böyle Kabul Edin
• Farklılıklar Doğaldır	• Duyularımı Kontrol Etmelisin
• Ailemdeki Değerler	• Kaybolursam Ne Yaparım
• Duyularım Neden Değişiyor	• Çocukluk Oyunları
• Dünya Çocukları	

Tablo 3. Hayat Bilgisi Dersi 3. sınıf kazanımlarından bazıları

• Benim İçin Arkadaşlık	• Çözüm Hemen Yanı başımda
• Tarafsız Olmak	• Çözüm Benim İşim
• Seni Anlayabilirim	• Ben de Oynayabilirim miyim
• Son Pişmanlık Fayda Etmez	• Öfkeyle Kalkan Zararlı Oturur
• Nasıl Öğreniyorum	• Birlikte Başarabiliriz
• Bir Fikrim Var	• Sen Ne Dersin
• Aklımı Seveyim	• Bana Güveniyorlar
• Bedenimi Seviyorum	• Ailelerimiz Farklıdır
• İyilik Yap İyilik Bul	• Hep Beraberiz

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler 2005 yılı sonrası basılan Hayat Bilgisi kitaplarında yer alan konu başlıkları ile ilgili olarak bu konu başlıklarının öğrencileri olumsuz olarak etkilediğini, bu konuların yerine net bir şekilde yapmaları gerekenlerin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ö2: “*Yeni kitaptaki konulara pek katılmıyorum mesela diyor ki herkes hata yapabilir. Hata yapmak tabii ki doğal ama sadece böyle haklı göstermiş gibi anlatım var. Yani hata yapmayı teşvik edercesine;*”

yoksa hata yapmak iyi bir şey olmadığını anlatması lazım. Aslında öyle bir anlatılmış ki hata yapmak güzel bir şeymiş gibi çocuklar anlıyor. Diyor ki benim de sözüm var tamam senin de sözün var ama bu sefer de büyüklerin işine karışmak söz konusu oluyor. Her şeye kendileri atılıyor yani bence onu vereceğine yerini bilme diye bir şey olsaydı daha güzel olurdu. Herkes yerini bilse çok daha iyi olur. Bunu kabul edemem o zaman her şeye itiraz etmeye başlıyorlar. Her şeyi sorguluyorlar sorgulansın ama yerine göre bence.”

Ö11: “Yeni kitaptaki konularda şimdi egoizmi ön plana çıkaracak konular olduklarına tanık oluyorum. Bence şöyle olmalı eleştirel ve özeleştirme mekanizmasını geliştirmeli ve yardımlaşma, işbirliği gibi konular ön plana çıkarmalı, birlikte çalışma kuralları da bunlardan ayrı düşünmemeliyiz. Şu işte ben farklıyım, ben özelim gibi konular egoizmi ön plana çıkarmakta. Bence sınıf içerisinde arkadaşlarıyla sınıflı bir bütün olarak öncelikle o düşüncenin gelişmesinden sonra bunlar olmalı.”

Öğretmenlere 2005 yılı sonrası ders kitaplarında yer alan konu içerikleri verildiğinde “Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler bu konuların gerek öğrencileri hata yapmaya sevk ettiği gerekse egoizmi ön plana çıkarması gibi nedenlerden dolayı konu başlıklarının uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Örneğin Ö2 kodlu öğretmene göre “Herkes hata yapabilir” konusu öğrencileri hata yapmaya teşvik edebilir. Bu yüzden, herkes hata yapabilir yerine öğrencilerin yerini bilmesi gibi daha gelenekselci konuların olması, öğrencilerin her şeyi sorgulaması yerine bazı şeyleri sorgulamaları gerekmektedir. Buna ek olarak Ö11 kodlu öğretmene göre de ders kitaplarında yer alacak konular yardımlaşma, işbirliği gibi konuları ön plana çıkarabilmeli fakat bireysel konulara yer vermemelidir. Çünkü bireysel farklılık ve bireysel farklılığa farkındalık gibi konular öğrencileri egoistliğe sevk etmektedir.

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi kitaplarında yer alan konu başlıklarını daha öğrenci merkezli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Ö1: “Hayat bilgisindeki konu başlıkları incelendiğinde çok güzel seçilmiş özellikle de her şeyi kabul etmemen gerektiğini, yeri geldiği zaman hayır diyebilme. Mesela güçlü yanlarımız herkesin güçlü bir yanı vardır diyoruz ya çocuk bunun belki farkında değil bu konu başlığı bunu okuduktan sonra fark edebilir. Çocuğun sanat alanında güçlü yanı var veya herkes hata yapabilir bakın günlük hayatta özellikle en çok çocukların suçlandığı nokta niye hata yaptın hata yapabilir hâlbuki yetişkinler de hata yapıyor. Örneğin ‘hayır diyebilirim’ bence mükemmel bir konu başlığı. Güçlü yanlarımız herkesin güçlü bir yanı vardır diyoruz ya çocuk bunun belki farkında değil bu konu başlığı bunu okuduktan sonra illa bizde şeydir ya ders olarak iyiyen güçlü yanın bu oldu ama ve çocuğun sanat alanında güçlü yanı var veya herkes hata yapabilir bakın günlük hayatta özellikle en çok çocukların suçlandığı nokta niye hata yaptın hata yapabilir hâlbuki yetişkinler de hata yapıyor yani bence konu başlıkları çok güzel seçilmiş ve hayır diyebiliyor konu başlığı benim en çok hoşuma giden o. Her şeyi kabul etmemen gerektiğini yeri geldiği zaman hayır demesini bilmen gerekiyor.”

Ö9: “Yeni kitaptaki konuları çok olumlu buluyorum. En azından özgüven geliştirici, kendini ifade edebilmesi açısından, çocuğun kendini kabul ettirmesi açısından olumlu görüyorum.”

Ö10: “Mesela, benim de bir fikrim var çocuğun ailede bir söz sahibi olduğunun, önceki dönemlerde olduğu gibi değil. Yani ‘sen çocuksun, bir şey bilmezsin, karışma’ gibi değil. Burada farklılıklar güzeldir çocuğun fikirleri farklı olabilir. Kesinlikle çocuğu ön plana çıkartma, köreltme yerine, çocuğunda bildiğini ifade edebilme özelliğini öne çıkarıyor ki bugünün çocukları geçmiş dönem çocuklarına göre bu anlamda daha avantajlı. Şu an toplumda bu konu başlıklarına göre çocukların ön plana çıkması sağlanmış.”

Ö12: “Farklılıklar güzeldir, güzel. Farklılıklara saygı duymanın bizim zenginliğimiz olduğunu anlatır. Bunlar güzel. Demokratik bir toplum yaratır. Ders kitabı öğrenci merkezli olacak. Çocuk farklılığını, başkalarının farklılığını, özgünlüğünü bilecek. Var ya orada okuduk. ‘Benim de Fikrim Var, Farklılıklar Güzeldir’. Yani çocuk bunu bilecek, fark edebilecek. Başkalarına saygı duyan, farklılıkları saygı duyan, kendi farklılığını anlayabilen kendi özgünlüğünü bilen bunlar eski kitaplarda hiç yok. Yeni kitaplarda bir nebze bu var. Orda da ne yapmış öğretmenleri robot, çocuğu da bir şablon içine hapsetmiş. O şablondan çıkmayacaksınız. Bir de çocuğu özgür bıraksan çocuk çok daha güzel bir şey yapacak. Yeninin de bu eksikliği var işte.”

2005 yılı sonrası ders kitaplarında yer alan konu içerikleri ile ilgili olarak “Yenilikçiler” temasındaki öğretmenler, bu konuların 2005 yılı öncesinde yer almadığını fakat gerekli olduğunu belirterek “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenlerin tam zıttını ifade etmişlerdir. Örneğin “Değişime Dirençliler” temasında yer alan Ö2 kodlu öğretmen öğrencilerin her şeye karışmamasını, bazı konularda yerini bilmesini gerektiğini söylerken “Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler, bu konuların öğrencilerin kendine güvenlerini geliştireceğini belirterek her öğrencinin güçlü yanları olabileceğini, bu özelliklerini farkında olmasa da bu konu başlıkları ile fark edebileceğini ifade etmişlerdir. Örneğin Ö1 kodlu öğretmene göre “Herkes hata yapabilir” konusu çocukların en çok suçlandıkları konuda öğrencileri neden hata yaptın diyerek eleştirmek yerine sadece çocukların değil, yetişkinlerin de hata yapabileceğini fark etmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu konuların ders kitaplarında yer almasıyla birlikte öğrenci demokratik bir toplumda kendi hak ve özgürlüklerinin farkına varabilen yetişkinlerin yetişmesi adına büyük bir önem arz etmektedir. Sonuç olarak konu başlıkları incelendiğinde aynı konularla ilgili tamamen zıt görüşte olan iki farklı öğretmen tipinin olduğu ifade edilebilir.

Öğrencilerde geliştireceği beceriler açısından

Beceriler ile ilgili olarak “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenler, 2005 yılı öncesi kitapların temel yaşam becerilerini kazandırmada yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö2: “Eski kitapta somut şeyler olduğu için anlayabiliyordum ona göre beceriye dönüştürüyordum şimdi havada kalıyor. Yeni kitap beceri geliştirmiyor. Eski kitaplar yeterliydi uygundu, yeni kitaplar basit ama dediğim gibi içi boş.”

Ö6: “Yeni kitap öğrencinin temel becerilerini geliştirmiyor çünkü çocuk kendi fikrini ortaya koymuyor.”

İfadelerden de görüleceği üzere “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenler 2005 yılı sonrası ders kitaplarının, öğrencilerin temel yaşam becerilerini geliştiremediğini fakat 2005 yılı öncesi ders kitaplarının bu becerileri geliştirmede yeterli olduklarını düşünmektedirler.

Beceriler ile ilgili “Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler ise 2005 yılı sonrasındaki kitapların öğrencilerin bilişsel becerilerini ortaya çıkardığını belirtmişlerdir.

Ö4: “Yeni kitapta bilişsel beceriler var çocuklarda farklı becerilerin şeyleri oluyor. Ben mesela geçen sene gördüğümde şöyle diyeyim en alta olan bir çocuk en üst kademe kadar çıktı. Yeni programla olduğunu düşünüyorum, çünkü bu tarz fırsatları çocuklara çok da vermiyordu eski ama bunu tabi hani şu kitaplarla değil de günümüzün teknolojisinin gelişimiyle ilgili olduğunu düşünüyorum ben, ama kitaplarımızda da çocukları yönlendirecek çok şeyler var.”

Ö12: “Eski kitapta çocuklar kendi özgünlüklerini kendi öz becerilerini farkındalıklarını bir fark edemiyorlar. Fark edecek bir etkinlik ona yaptırmıyorsun. Çocuk yeteneklerini öne çıkaramıyor. Eski kitaplarda bu hiç yoktu. Çocuklar makasla kâğıt bile kesmiyorlardı. Yeni kitaplarda becerileri öne çıkaran etkinlikler bolca var.”

Ö4: “Yeni konu başlıkları benim hoşuma gidiyor. Çocuğun ilgisini çekiyor o başlık. Herkes hata yapabilir mesela. Hata yapan bir çocuk kalkıp kendisini ifade edebiliyor. Hani bir iletişim kurabiliyor seninle. Öğrencilerin sözel becerilerini geliştiriyor aslında. Çünkü konuşma artıyor buralarda. Bence hani farklı zekâ çeşitlerine sahip ya öğrencilerimiz işte o zekâları harekete geçiriyor ya da öğretmenle arasındaki diyalog daha iyi olabiliyor düşünüyorum.”

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenler “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenlerin aksine 2005 yılı sonrası ders kitaplarının bilişsel becerilere yer verdiğini, öğrencilerin farklı zekâ türlerine sahip olduklarını ve böylece öğrencilere katkı sağladığını, yeni konu başlıklarının da çocuğun becerilerini geliştirmede yardımcı olduğunu, bunlara ek olarak teknolojiyle birlikte farklı becerilerin de gelişmesine olanak sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca Ö12 kodlu öğretmen, 2005 yılı sonrası kitaplarda öğrencilerin becerilerini geliştirmelerine yönelik birçok farklı etkinliğin olduğunu dile getirerek 2005 yılı öncesi kitaplarda öğrencilerin kendi öz becerilerini fark etmelerine olanak sağlayacak herhangi bir etkinlik olmadığını ifade etmiştir.

“Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenler 2005 yılı sonrasındaki kitapların konu anlatımlarının soyut olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö2: *“Eski kitaplarda ilk önce açıklama yaptırıyordu onunla ilgili etkinlikler de yapılıyordu çocuk konuyu biliyordu ondan sonra onunla ilgili uygulama yapabiliyordu. Şimdi konuyu anlamadan hemen etkinliğe geçiliyor ve o etkinlikler havada kalıyor. Örneğin belediyenin işleri ile ilgili sadece resimlerle Ankara belediyesi tanıtımını yapıyordu çok bilgi yoktu yani belediye ne iş yapar sadece resimlerle anlatmış. Görevleri pek açıklayıcı değildi. Şimdi mesela iletişimdeki değişimler ile ilgili bir etkinlik vermiş bir karışıklık var çocuk burada ne yapacağını bilemiyor. Yönlendirmiyor yeterince demiş ki aşağıdaki kullandığınız iletişim araçlarından kullandığınız üçünü resmini çiziniz bu iletişim araçların geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçireceğini yazınız. Hani ufak bir ipucu verseydi onu tamamlama şeklinde yönlendirme şeklinde olsaydı hem daha pekişirdi hem de daha başarılı olurdu. Çünkü burada soyut kalıyor hiçbir şey yok sen yap diyor, çocuk bunu yapamıyor. Eski kitapları ben daha çok beğeniyorum, daha başarılı buluyorum. Bilgiler sistematik gidiyordu oradan sorular soruyorduk öğrencilere ve yeterli cevap verebiliyorlardı.”*

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenlere göre eski kitaplarda açıklamalar ve bilgiler olduğu için öğrenci konuyu anlamaktaydı ama yeni kitaplarda konu anlatımı olmadığı için doğrudan etkinliğe geçince etkinlikler öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılammaktadır. Örneğin yeni kitapların ipucu vermediğini, eski kitapların ise sistematik gittiğini belirten Ö2 kodlu öğretmen yeni kitapta belediyenin görevleri ile ilgili kısmı örnek vererek öğrencilerin bilgi olmadan sadece resimlerden görevleri anlayamayacağını, eski kitaplardaki konu anlatımlarını yeterli bulurken yeni kitaplardaki konu anlatımlarını yetersiz bulunduğunu ifade etmiştir. Ö2, yeni kitapların öğrenciyi yönlendirmediğinden öğrencinin ne yapacağını bilemediğini ve yapamadığını belirtmiştir. Ö2 kodlu öğretmene göre öğretim eski kitaplarda olduğu gibi ilk olarak konu anlatımına yer vermeli daha sonra öğretmen soru sormalı öğrenci de bu sorulara cevap vermelidir.

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenler ise “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenlerin aksine 2005 yılı öncesi kitaplarda soyut kavramlara yer verildiğini ifade etmişlerdir.

97

Ö1: *“Eskisi biraz daha ağırdı ailenin tanımı vardı, bildiğimiz sosyolojik bir tanımını yapmış ağır bir tanımdı. Ama bu kitaplar da tanım diye bir şey yok neredeyse tanım yok yani tanımın dışında basit bir şekilde onu çocuğa sunmuş. Uygun kesinlikle uygun yani bunda böyle bir sıkıntı yok. Başta tanım diye bir şey yok. Kitapta mesela tanım olmadığı için çocuk da bir şey ezberlemek zorunda kalmıyor. Bu tanımlar olmayınca ders nasıl işleniyor diyeceksiniz basit bir hikâye ile veya birkaç soruyla çocuğun zihnindeki şeyi uyandırmaya çalışmış bu kitaplar. Sorularla ve günlük hayattaki kullanımlarını göstererek bence çocuğa onu kavratıyor. Tanımlar soyut olduğu için ve bu çocuklar daha soyut kavramını bilmediği için kafasında oluşup oturuyor.”*

Yeni kitabı savunan bu öğretmenler eski kitapların, çocukların seviyelerine göre daha ağır olduğunu ifade ederek soyut kavramların daha çok yer aldığını, somut dönemde olan çocuklara soyut kavramların tanımlarının yapıldığını ve yeni kitaplarda bu tanımların olmadığına dikkat çekerek çocuğun tanımları ezberlemek yerine öğretmenin bir hikâye ya da olay içerisinde vermesine olanak sağlayarak kavramları öğrencilerin anlamlandırabildiğini ifade etmişlerdir.

“Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenler 2005 yılı sonrası kitapların çocukların yaşına uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Ö5: *“Yeni Hayat Bilgisinin kitapların yaş grubuna uygunluk bakımından biraz altında kaldığını düşünüyorum. Yazı puntosu olarak aynı zaten iri yazı yaşına uygun puntolar ama şimdi içerik olarak baktığımda şimdiki çocukların biraz daha altında gibi görüyorum. Basit kalıyor.”*

“Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenlere göre 2005 yılı sonrası ders kitapları, 2005 yılı öncesi kitaplarla karşılaştırıldığında yazı puntoları aynı olmalarına rağmen öğrencilerin yaşlarının ve seviyelerinin altında kalmaktadır.

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenler ise 2005 yılı sonrası kitapların, çocukların yaşına ve seviyesine uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö4: *“Çocuğun yaş grubuna ve seviyesine göre daha anlaşılır olduğunu düşünüyorum.”*

Ö10: “Eski kitaplarda direkt bilgi yükleme yoluna gidilmekteydi bu iyi bir şey değil. Geçmiş dönemde ders kitapları bence yaş grubuna uygun değildir. Şimdi kitaplar ise konular açısından sayıları azaldı, küçük yaş grubuna göre hazırlandı. İçerikler yani konular olarak yeni ders kitaplarının daha uygun olduğunu düşünüyorum.”

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenlere göre ise 2005 yılı sonrası ders kitapları öğrencilerin yaşlarına ve seviyelerine göre daha uygundur. Bunu ifade etme nedenlerinin 2005 yılı sonrası programda değişikliklere gidilerek konu sayılarının azaltılma çalışmaları ve çocuğa görelilik ilkesinin benimsenmiş olduğu söylenebilir.

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler internetin ders ile ilişkisine yönelik görüşlerini şöyle ifade etmiştir.

Ö6: “Eskilerde görseller vardı. Ayrıca eskide de ünite bitince bir değerlendirme kısmı oluyordu yenide de var ama şimdi değerlendirme kısımlarının içerikleri değişti. Şimdi mesela yeni kitaplarda konuyla ilgili yorumlar var ama yeni ders kitaplarında yeterli bilgi olmadığı için öğrenciler yorum yapamamakta, birisine ihtiyaç duymakta, bazıları internette bile cevap yazıyor, düşünün internette soru cevaplanır mı? Yani herkesin kişisel cevabıdır o ama düşünün yani artık nerelere geldik.”

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenlere göre yukarıda da bahsedildiği üzere 2005 yılı sonrası ders kitaplarında yeterli bilgi ve konu anlatımı olmamasından dolayı öğrenciler sorular karşısında konu anlatımı ve bilgi eksikliğinden sorularını cevaplayamıyorlar, başkalarından ya da internette yardım alarak soruları cevaplayabiliyorlar. Örneğin internette soru cevaplamayı çok kötü olarak betimleyen Ö6 kodlu öğretmen düşünün artık nerelere geldik diyerek internetin ders için kullanılmasını olumsuz şekilde eleştirmektedir.

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler ise öğrencilerin diğer kaynaklar gibi internette yararlanabileceklerini ifade etmişlerdir.

Ö10: “Ders kitabını seçsem yeni ders kitabını seçerdim ben. Öğrenciye bilgiyi doğrudan vermek doğru değil, bilgiye ulaşmayı öğretmemiz gerekiyor. Yeni ders kitapları da böyle öğrenciye bilgiyi doğrudan vermiyor, belli noktaları belirterek çocuğun bulmasını sağlıyor. Günümüz şartlarında çocuğun internet imkânı var, bütün kaynaklar var.”

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenlere göre ise öğrenciye bilgiyi doğrudan vermek yerine öğrencinin o bilgiyi araştırarak ve sorgulayarak, kendisinin ulaşması sağlanmalıdır. Bunun için de öğrenci her türlü kaynaktan ve internette yararlanabilir, oradaki bilgiler ışığında yeni bilgilere ulaşabilir.

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler, 2005 yılı öncesi kitaplarda konu anlatımı ve bilgi yer aldığı için öğrencilerin konuları anlamakta olduğunu fakat 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi kitaplarında dramatisasyon, öyküleştirme, soru cevap gibi tekniklerin dersi amacından uzaklaştırdığını ifade etmişlerdir.

Ö5: “Şimdi bu yeni sistemde sadece soru cevap, konu yok çocuk orada ne varsa onu yapıyor. Yani kendisi bir şey üretmiyor üretkenliğini azaltıyor, yorum yetenekleri neredeyse yok git gide azalıyor diye düşünüyorum çocukların.”

Ö6: “Yeni kitaplarda herhangi bir kişinin yaşadığı bir örnek olaylar gibi anlatılıyor, olaylar silsilesi gibi anlatılıyor kesinlikle olaylar hakkında bir bilgi verilmiyor. Dolayısıyla verilmediği için çocuk bir metni okuyor dramatisasyon şeklinde bir metni okuyor ama metinden bir şey çıkarım yapabiliyorsa yapıyor her çocuk o çıkarımı da yapamıyor, dolayısıyla biz bu sefer kendimiz bir bilgi yazdırma ihtiyacı hissediyorum ben çocuğa sınıfta. Yani aşağı yukarı her derste konuyla ilgili bir bilgi bir çıkarım yazdırma ihtiyacı hissediyorum. Yani verilen kitaplarda elimizdeki ders kitaplarında böyle bir şey yok. Yani çok bilgi olmadan da yorumunu yapamıyor yani sonuçta onlar küçük çocuk. İçerik olarak çok beğenmiyorum yeni ders kitaplarını, eski kitaplarda bilgi daha düzenli ve örgün şekilde verildiği için biraz daha iyi oluyordu.”

Ö11: “Günümüzdeki ders kitaplarında öyküleştirme yoluna gidildiğini gördüm ama bunlar amacından özellikle asıl hedeflerden uzaklaştırıldığına şahit oldum. Yani bir derste o belirli olan 40 dakika süre

var malum zaten öğrencinin ilkokulda özellikle Hayat Bilgisi olduğu için 1.2.3. sınıflarda 10-15 dakikada vermeniz gerekir. Çünkü bundan sonra zaten ilgi dağılıyor, dikkat süresi bitmiş oluyor. Konuları çok dağıtmadan kısa ve öz olmalı. O yönüyle ben yeni kitapları tasvip etmiyorum. Amacından uzaklaştırılmış.”

“Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenlere göre 2005 yılı sonrası kitaplarda başta gelen sorunlardan biri bilgi eksikliğidir. Bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir şekilde öğrenci konuyu bilmeden sadece soru-cevap yapmakta, dramatizasyon, örnek olay, öyküleştirmek gibi teknikler kullanılarak dersler işlenmektedir. Fakat bu tekniklerle öğrencilerin bilgi sahibi olamadığını, çıkarım yapamadığını ifade eden öğretmenler bu açığı kapatmak amacıyla öğrencilerin yapması gereken çıkarımları ya da yorumları öğrencilerin defterlerine yazdırmaktadırlar. Daha önce de belirtildiği gibi “Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler her ne kadar 2005 yılı sonrası kitapları kullansalar da 2005 yılı öncesi kitaplardaki gibi hareket etmektedirler. Bu durum da hizmet içi eğitimlerin üzerinde durulmasının önemini ortaya çıkarmaktadır.

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler ise, 2005 yılı sonrası Hayat Bilgisi kitaplarının 2005 yılı öncesindeki kitapların aksine bilgiyi doğrudan vermek yerine öğrencileri araştırmaya sevk ettiğini ifade etmişlerdir.

Ö1: “Eski kitaplar bildiğimiz şekilde bilgiyi sunmuş araştırmaya fazla bir şekilde yöneltmemiş, tamam birkaç soruyla onu göstermiş, ama yeni kitapta çocuğun ilgisini çekiyor ve bulmacayla da çocuğun zihninde bir merak uyandırıyor. Yeni kitabın araştırmayı daha çok sevk ettiğini düşünüyorum.”

Ö10: “Eski ders kitaplarıyla işlerken konunun içeriğiyle ders konuları bizzat verilmiş durumdaydı ve öğretmen direkt aktararak dersi işliyordu. Yeni ders kitaplarıyla ise çocuklara sezdirerek, öğrencinin araştırarak sonuca gitmesi yolu takip ediliyor. Yani daha çok öğrenci merkezli bir ders işleme yolu takip ediyoruz.”

“Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenlere göre ise 2005 yılı öncesi kitaplarda amaç çocuğun merakını uyandırarak yeni fikirler öğrenmesi değil, çocuğa bilgiyi doğrudan vermektedir. 2005 yılı sonrası kitaplar ise öğrencinin dikkatini çekecek, onda merak uyandıracak, araştırmaya teşvik edecek, öğrenci merkezli bir şekilde işlenmektedir.

Bunlara ek olarak “Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler 2005 yılı öncesinde basılan Hayat Bilgisi kitaplarında köy, şehir gibi bölgesel farklılıkların göz önüne alınarak hazırlandığını fakat 2005 yılı sonrasındaki Hayat Bilgisi kitaplarında bunun dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Tabloda son olarak “Yenilikçiler” temasında yer alan öğretmenler ise eski kitaplarda daha çok soru cevap teknikleri yer alırken yeni kitaplarda yapılandırıcı yaklaşıma yer verildiğini ifade etmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin 2005 yılı öncesi ve sonrası Hayat Bilgisi ders kitabına ilişkin görüşleri alınmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere programlarda ve kitaplarda yapılan değişiklikleri sınıfta uygulayan, öğrencinin gelişiminde en büyük katkıya sahip olan kişi konumunda olan öğretmen büyük bir önem arz etmektedir. Buradan yola çıkarak öğretmenlerin ders kitaplarına yönelik görüşleri doğrultusunda öğretmen profili oluşturulmuş ve bunlar 3 tema olarak belirlenmiştir. “Değişime Dirençliler” temasındaki öğretmenlerin genel olarak düşünceleri incelendiğinde davranışçı öğrenme kuramını benimsemiş, kavramları öğrencilerin sorgulamasına izin vermeden “-meli-malı” olarak sunan, bireysel farklılıklara kapalı olma eğiliminden dolayı çoklu bakış açısına kapalı öğretmen profili olarak tanımlanabilir. Örneğin, bu temada yer alan öğretmenler yazılı bilginin öğrencinin önünde net bir şekilde konulmasını isteyerek belirsizliği istememektedirler. 2005 yılı sonrasında basılan Hayat Bilgisi kitaplarındaki bilginin yetersizken 2005 yılı öncesindeki kitaplarda açıklayıcı bilginin bolca olduğunu ifade eden öğretmenler “-meli-malı” gibi değer yargılarının net bir biçimde verildiği ders kitaplarını kabul etmektedirler. Bilgiyi net bir şekilde öğrencinin görmesini, okumasını ve sınavda bunu yazmasını istemektedirler. “Yenilikçilerin” aksine dolaylı bir anlatım tercih etmemektedirler. “Değişime Dirençliler” teması altında yer alan 5 öğretmen 2005 yılı öncesi kitaplarda bilgiye yeterince yer verildiğini ve öğrenmenin gerçekleştiğini fakat 2005 yılı sonrası kitaplardaki bilgilerin yetersiz olmasından dolayı öğrencinin bilgiye ulaşamadığını ve öğrenmeyi olumsuz şekilde etkilediğini, görseller bakımından karşılaştırıldığında 2005 yılı öncesinde basılan kitapların daha anlaşılır, akılda

daha kalıcı ve nitelikli olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca 2005 yılı sonrası kitaplarda yer alan konu başlıklarının öğrenciyi olumsuz bir şekilde etkilediklerini belirtmişlerdir. 2005 yılı öncesi ders kitaplarının etkili olduğunu düşünen öğretmenler 2005 yılı öncesinde basılan kitapların görsel ve işlev açısından daha kullanışlı olduğunu, bireysel ve bölgesel farklılıkları göz önüne aldığını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak öğrencilere bilginin tam olarak aktarılmasını sağlarken 2005 yılı sonrası kitaplarda bilginin verilmediğini ve öğrenmenin gerçekleşmediğini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda Kabapınar'ın (2019) geleneksel yaklaşımı benimseyen öğretmenlerin konu ile bilgilerin doğrudan verilmesini uygun görebilirken, yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen öğretmenler sorgulama yoluyla öğrencilerin kendi bilgilerini oluşturmalarına fırsat tanıdıklarını ifadesi çalışma ile benzer sonuçları göstermektedir. Yapılandırmacı yaklaşım, bilginin keşfedilmek yerine yorumlandığını, ortaya çıkarılmak yerine bireyin zihninde yapılandırıldığını savunur (Driver ve Erickson, 1983). Elliott, Kratochwill, Littlefield Cook ve Travers de (2000) yapılandırmacı yaklaşımı, bireylerin aktif olarak kendi bilgilerini inşa ettiği, öğrencinin deneyimleri tarafından belirlendiğini savunan bir öğrenme yaklaşımı olarak ifade etmektedirler. Öğrenenlerin öğretim esnasında kendilerine sunulan bilgileri aktarıldan farklı anlamlandırabildikleri bir yaklaşım olarak yapılandırmacılık tanımlanmaktadır (Driver, 1985; Osborne ve Freyberg, 1985). Öğrenme yaklaşımlarının öğretim sürecine aktarılmasında kullanılan ve bir yol haritası niteliğindeki kitaplar yapılandırmacı yaklaşımın gerçekleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili literatür incelendiğinde Avcı (2014) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin ders işleniş süreçlerinde genellikle ders kitaplarından yararlandıklarını ve geleneksel yöntemleri tercih ettiklerini belirlemiştir. Buna paralel olarak Polat da (2016) öğretmenlerin ders işleyiş süreci ve görüşleri bağlamında öğretmenlerin kültürel konuların işlenişinde genel olarak geleneksel öğretim yöntem ve teknikleri kullandıklarını ve yeterince etkinlik yapmadıklarını ifade etmiştir. Saban da (2000) yapılandırmacı anlayışa göre bilginin öğrencinin dış dünyadaki olayları algılama, işleme, değerlendirmesi sonucunda zihninde ürettiği anlam olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede bilgi, aktif bir bireysel anlam oluşturma, kişinin gelişmesi ve yaşam ile ilintili problem çözme süreci olarak değerlendirilmektedir. Buradan yola çıkarak yapılandırmacı yaklaşıma göre bilgi ile Değişime Dirençliler'in ifade ettiği ders kitaplarında olması bilgi arasında farkların olduğu görülmektedir.

“Orta Yolcular” temasındaki öğretmenler tam olarak bir ders kitabı ya da programı savunmayarak, 2005 yılı sonrasındaki basılan kitaplardaki olumlu yanları görerek bunları benimsedikleri, fakat gerek almış oldukları eğitim gerekse yıllardır vermiş oldukları eğitim gereği 2005 yılı öncesinde basılan ders kitaplarına da bağlı kalma eğiliminde oldukları söylenebilir. Çünkü bu temadaki öğretmenlerimiz 2005 yılı öncesinde kitapların bazı özelliklerini, 2005 yılı sonrası kitaplarının da başka özelliklerini harmanlama düşüncesindedirler. Örneğin “Orta Yolcular” teması altındaki 2 öğretmen her iki kitabın da kendi içinde olumlu ve olumsuz özelliklerin olduğunu, görsellerin her iki kitapta da ilgi çekici olduğunu ve 2005 yılı öncesindeki kitaplarda bilgiye daha fazla ulaşılabildiğini 2005 yılı sonrası kitapların da 2005 yılı öncesinde basılan kitaplara oranla alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarından daha çok yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

“Yenilikçiler” temasındaki öğretmenler ise, 2005 yılı öncesi ve sonrasındaki kitapları karşılaştırdıklarında, zaman zaman 2005 yılı öncesi kitabı savunmalarına rağmen genel olarak öğrenciye bilginin doğrudan değil, özellikle soru cevaplarla yönlendirerek verilmesini, bunun yanında becerilere dikkat edilmesi gerektiğinden ve alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarının öneminden bahsetmişlerdir. “Yenilikçiler” teması altında yer alan 5 öğretmen 2005 yılı sonrası basılan Hayat Bilgisi kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının daha ön planda tutulduğunu, 2005 yılı öncesinde basılan kitaplardaki görsellerin aksine, 2005 yılı sonrası basılan kitaplardaki görsellerin daha canlı olduğunu ve bundan dolayı öğrencilerin dikkatini daha çok çektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler 2005 yılı öncesinde basılan kitapları kullanırken daha çok soru-cevap tekniklerini kullanırken, 2005 yılı sonrası basılan kitaplarda yapılandırmacı yaklaşıma daha çok yer verdiklerini ve yönelttikleri soruların analiz, sentez gibi üst düzeyde sorular olduklarını ifade etmişlerdir. 2005 yılı sonrasında basılan Hayat Bilgisi kitaplarında yer alan konu başlıklarını incelediklerinde ise konu başlıklarının dikkat edilerek seçildiğini, bu konu başlıkları ile öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade etmelerinde ve kendileri ile ilgili olumlu ve olumsuz yönlerini keşfetmelerini sağlamalarında yardımcı olacaklarını belirtmişlerdir. 2005 yılı sonrası ders kitaplarının etkili olduğunu düşünen öğretmenler ayrıca öğrencilerin daha aktif olmalarını sağlayarak bilişsel becerileri kazanmasında rol oynadığını belirtmişlerdir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar kapsamında şu öneriler geliştirilmiştir:

İlk olarak teoriyi uygulamaya geçiren kişi olan öğretmenlerin görüşleri daha sık alınmalıdır. Çünkü öğretim programındaki teoriyi sınıfta uygulayan öğretmenlerdir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre ders kitapları ile ilgili düşüncelerin bu kadar farklı olmasının, yeni öğretim programlarının iyi anlatılmadığını düşündürmektedir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi “Değişime Dirençliler” temasında yer alan öğretmenler her ne kadar 2005 yılı sonrası kitapları kullansalar da 2005 yılı öncesi kitaplardaki gibi hareket etmektedirler. Bu da öğretmenlerin öğretme ve öğrenmeye ilişkin algılarının nasıl güç değiştiğini göstermesi adına önem taşımaktadır. Sonuç olarak farklı düşüncelerin yer almasının doğal olmasıyla birlikte yeni öğretim programları ile ilgili hizmet içi eğitimlere daha fazla önem verilerek etkin, anlamlı ve daha nitelikli hale dönüştürülmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Avcı, M. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde kültürel miras eğitime ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Burrell, G. & Morgan, G. (1983). *Sociological paradigms and organizational analysis*. London: Heinemann.
- Driver, R. (1985). *The pupil as scientist?* Milton Keynes: Open University Press.
- Driver, R. & Erickson, G. (1983). Theories-in-action: Some theoretical and empirical issues in the study of students' conceptual frameworks in science. *Studies in Science Education*, 10, 37-60.
- Elliott, S. N., Kratochwill, T. R., Littlefield Cook, J., & Travers, J. (2000). *Educational psychology* (3rd ed.). Boston, MA: McGraw-Hill College.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2006). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim* (15. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Güleryüz, H. (2013). *Hayat Bilgisi programları ve öğretimi*. Ankara: Tarcan Matbaacılık.
- Gülmez, E. (2020). Çocuk ruh sağlığı uzmanlarının gözünden Hayat Bilgisi ders kitaplarına bakmak: hangisini niçin tercih ediyorlar?. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kabapınar, Y. (2002). İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan ders kitapları ve öğretim materyalleri açısından Türkiye ve İngiltere örnekleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 247-270.
- Kabapınar, Y. (2007a). Yeni öğrenme anlayışının ışığında sosyal bilgiler ders kitapları, C. Öztürk (ed.) içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 335-367), Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2007b). 1998 ve 2004 öğretim programlarına göre yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sosyal olay ve değerlerin sunumu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25, 109-127.
- Kabapınar, Y. (2019). Kanıt temelli öğrenme: Tanım, kapsam, yaklaşımlar, Y. Kabapınar (ed.) içinde, *Kimlik Belirleyen Derslerde Kanıt Temelli Öğrenme* (s. 29-54), Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y., Akbal, Y. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin 1998 ve 2004 yılı ilköğretim programlarına göre hazırlanmış Hayat Bilgisi ders kitaplarına ilişkin değerlendirmeleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32, 95-122.
- Kabapınar, F. (2020a). Davranışçı ve yapılandırmacı öğrenme anlayışları temelinde Fen Bilimleri ders kitaplarına bakmak, Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (ed.) içinde, *Ders Kitabı İncelemesi* (s. 214- 239), Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2020b). 1998, 2005 ve 2018 öğretim programları temelinde yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler kitaplarına bakmak, Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (ed.) içinde, *Ders Kitabı İncelemesi* (s.192-211), Ankara: Pegem Akademi.
- Kocaoluk, F., Kocaoluk M. Ş. (1998). *İlköğretim okulu programı*, Milsan Basım Sanayi A.Ş., İstanbul.
- MEB, (2015). *1.2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi öğretim programı (Taslak)*. Ankara: Talim Terbiye Kurumu.
- MEB, (2017). *1.2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi öğretim programı (Taslak)*. Ankara: Talim Terbiye Kurumu.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994) *Qualitative data analysis*. CA: Sage Publications.
- Osborne, R., Freyberg, P. (1985). *Learning in Science: The Implications of Children's Science*, Auckland, NZ: Heinemann.
- Polat, S. (2016). *Sosyal bilgiler eğitiminde doğal ve kültürel varlıklara yer verilme düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme Öğretme Süreci: Yeni Teori ve Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayınları.

-
- Sucuoğlu, C. (2021). *Öğrencilerin bireyselleşme ve toplumsallaşma süreçlerinde Hayat Bilgisi öğretim programları ve ders kitaplarına bir bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, M. (2017). Social Studies Curricula in Turkey Historical Evolution. *European Journal of Education Studies*, 3(2), 48-64.
- Tay, B., ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

The advancement of technology and occupation of more place by computers, software and the Internet in education have caused some changes in the education system and directly affected the discussions about the function of teachers and textbooks. The reason why textbooks have gained an important place in the education system from the past to the present is that these books do not appeal to adults, but to children. Books are the most concrete products of the curriculum. Although curriculums are renewed and textbooks are changed, the person who will handle these books and teach them to students is the teacher. In this context, the opinions and thoughts of the teachers who have used the textbooks belonging to two different curriculums adopting different educational approaches were asked to learn their opinions about these textbooks. In this connection, teacher evaluations of Life Sciences textbooks published before and after 2005 are thought to contribute to the literature. Thus, the purpose of the current study is to reveal the views of primary school teachers having 20 years or more experience of teaching on the content, usability and functions of the Life Sciences textbooks published before and after the year 2005 and adopting different teaching approaches with the reasons behind these views. In this context, the questions of the study are as follows:

1. What are the primary school teachers' views on the preference of 1998 and 2005 Life Sciences textbooks?
2. What are the primary school teachers' views on the 1998 and 2005 Life Sciences textbooks in terms of;
 - a) the presentation of the written knowledge?
 - b) visuals and functions?
 - c) activities and measurement and evaluation?
 - d) content?
 - e) skills to be developed in students?

As it was aimed to reveal the primary school teachers' views on the Life Sciences textbooks prepared before and after the year 2005 according to two different curriculums in the current study, the study employed the case study design, one of the qualitative research methods and the collected data were analyzed by using descriptive analysis. In the selection of the participants, the convenience sampling method was used. In this context, a total of 12 primary school teachers in İstanbul and Kocaeli provinces were interviewed. In the study, a semi-structured interview form consisting of open-ended questions was used. During the data collection process, interviews were conducted with 12 primary school teachers in İstanbul and Kocaeli provinces by visiting different primary schools on predetermined days and hours. The audio recordings obtained from the interviews were transferred to the computer and, then they were transcribed and descriptive analysis was used in the analysis of the data.

In the study, the opinions of the primary school teachers about the Life Sciences textbooks published before and after 2005 were taken. The teacher, who is the person who implements the changes made in curriculums and textbooks in the classroom and has the greatest contribution to the development of the student, is of great importance. On the basis of the opinions expressed by the teachers on the textbooks, a teacher profile was created and three themes called "Resistant to Change", "Middle Travellers" and "Innovators" emerged. When the general opinions of the teachers located in the theme of "Resistant to Change" were examined, profiles that adopted the behaviouristic learning theory, presented the concepts with "must-have to" without allowing students to question them and tended to be closed to individual differences emerged. The teachers located in the theme of "Resistant to Change" stated that the topics addressed in the textbooks published after 2005 affected the students negatively yet that the textbooks published before 2005 were effective, more useful in terms of visuals and functions and took into account individual and regional differences. In addition, they stated that while the textbooks published before 2005 ensured the transfer of information to students, not enough information was transferred in the textbooks published after 2005 and learning did not occur. It was determined that the teachers located in the theme of "Middle Travellers" did not fully defend a textbook or curriculum, that they tended to see the positive aspects of the textbooks published after 2005 and adopt them, but they also tended to stick to the textbooks published before 2005 due to the education they had received and the education they had given for years. The teachers located in the theme of "Middle Travellers" stated that both textbooks had positive and negative features, that the visuals were interesting in both textbooks and that while more information was available in the textbooks before 2005, the textbooks after 2005 had more alternative measurement and evaluation methods compared to the textbooks published before 2005. On the other hand, when the teachers located in the theme of "Innovators" compared the textbooks published before and after 2005, they generally talked about the importance of alternative measurement and evaluation approaches, of transferring information through questions and answers rather than directly giving to students and of paying attention to the development of skills in students although they sometimes defended the textbooks before 2005. When the teachers located in the theme of "Innovators" examined the subject titles in the Life Sciences textbooks published after 2005, they stated that the subject titles were chosen carefully, and these subject titles helped students to express themselves better and to discover positive and negative aspects about themselves. In light of the findings of the study, the following suggestions can be made: Firstly, the opinions of teachers who are the first to put theory into practice should be sought more frequently because it is the teachers

who put the theory given in the curriculum in practice in the classroom. In addition, the fact that the opinions about the textbooks are so different according to the results of the current study suggests that the new curriculums have not been well explained because, as mentioned before, the teachers located in the theme of “Resistant to Change” act as if they were using the textbooks published before 2005 even though they were using the textbooks published after 2005. This is important in terms of showing how difficult it is to change teachers’ perceptions of teaching and learning. As a result, it is suggested that in-service trainings related to new curricula should be made more effective, meaningful and more qualified, while it is natural to have different opinions.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

